

MINISTERIE VAN DEFENSIE
LANDMACHTSTAF

CORRESPONDENTIE-ADRES: POSTBUS 90711, 2509 LS 's-GRAVENHAGE

Dit stuk mag niet
worden vermenigvuldigd
dan met toestemming
van Hfd Afd INL/VEIL

Afdeling / ~~sectie~~ Inl/Veiligheid
Thérèse Schwartzestraat 15
Telefoon: 070 - 73 / 245370 tsl

kopie
GEHEIM

ex nr: [REDACTED]
Men wordt verzocht bij beantwoording datum en
nummer van deze brief nauwkeurig te vermelden

Zaak-nr.
Code-nr. <i>12.15</i>

Aan *[Handwritten]*

zie verzendlijst

bijlagen:

uw brief van	uw kenmerk	ons nummer
		046/R/GEH
onderwerp: Maandoverzicht november 1977	's-Gravenhage,	31 FEB. 1978

Hierbij bied ik U het maandoverzicht over de
maand november 1977 aan, samengesteld door
de Sectie Inlichtingen van de Afdeling
Inlichtingen en Veiligheid van mijn staf.
Ten aanzien van de inhoud moge ik naar de
samenvatting verwijzen.

Typ : MVDW
Coll: *7*

DE CHEF LANDMACHTSTAF
VOOR DEZE:
HET HOOFD VAN DE SECTIE INL A
DE LUITENANT-KOLONEL

[Handwritten signature]
C. KLOOS

GEHEIM

046/R/Geh

GEHEIM

EX nr 34

**MINISTERIE VAN DEFENSIE
LANDMAGHTSTAF
AFD INLN / VEIL**

MAANDOVERZICHT

november 1977

GEHEIM

MAANDOVERZICHT

NOVEMBER 1977

De achter de evaluatie geplaatste letters hebben uitsluitend betrekking op interne verwerking en zijn derhalve voor de geadresseerden niet van belang.

INHOUDSOPGAVEblz.nr.:

SAMENVATTING

1

DEEL I: OOST-EUROPAHoofdstuk A: Politiek

1. <u>Warschaupakt</u>	
a. Ideologische en Wetenschappelijke Conferenties	2-5
2. <u>Sovjet-Unie</u>	
a. Verjaardag Oktober Revolutie	6-10
3. <u>Polen</u>	
a. Staat en Kerk	11-12
b. Voedselvoorziening	12
c. Vleesaankopen in Hongarije	12-13
d. "Particuliere winkels"	13
e. Pensioenvoorziening Boeren	14
f. Polemieek over economische decentralisatie De zaak Rakowski	14-17
4. <u>Roemenië</u>	
a. Bezoek van Bulgaarse Mindef Dzhurov	18
b. Ideologisch Samenwerkingsakkoord met Polen	18
c. Bezoek Militaire delegatie aan China	18-19
d. Relatie tot Sovjet-Unie	19-20
e. Binnenlandse toestand	20-22
5. <u>Bulgarije</u>	
a. Nieuw Economisch Staatsplan en Personele Mutaties	23-25
6. <u>Joegoslavië</u>	
a. De kwestie Jovanka Broz Tito	26-28
b. De JNA en de nationaliteitenproblematiek	28
c. Vlaskalic over binnenlandse toestand	28-29
d. Arrestatie Cominformist	29-30
e. Bezoek Commandant DDR Luchtstrijdkrachten	30-31

Hoofdstuk B: Economië

1. <u>Joegoslavië</u>	
a. Betrekkingen met CEMA	32-34
Organisatie Schema CEMA Tabel I	35
Geografische Verdeling Joegoslavische Handel Tabel II	36

Hoofdstuk C: Landstrijdkrachten

1. <u>Activiteiten</u>	
a. Warschaupakt	37
2. <u>De Sovjet Diversie Brigades</u>	38
a. Algemeen	38
b. Ontstaan	38
c. Taken	38-39
d. Samenstelling, opleiding en uitrusting	39
e. Inzet	39-40
f. Indeling en sterkten	40
g. Samenvatting en conclusie	41

blz.nr.:

3. <u>Polen</u>	
a. Nieuwe dienstvoorschriften bij het Poolse Volksleger	42
b. Personalialia	42- 43
4. <u>Materieel</u>	43 -44
<u>DEEL II: MIDDEN OOSTEN/AFRIKA</u>	
1. <u>De positie van de SU</u>	45-46
2. <u>Libanon</u>	47-48
3. <u>Het Zuidelijke Rode Zee-gebied/De Hoorn van Afrika</u>	49-56
<u>DEEL III: VERRE-OOSTEN</u>	
1. <u>China</u>	
a. Achtergrond en inhoud van het "Volksdagblad" artikel over de drie werelden theorie	57-60

SAMENVATTING1. Oost-Europa

Binnen het Warschaupakt wordt getracht o.m. door het houden van een groot aantal ideologische conferenties, de eenheid te versterken, en een gecoördineerd optreden te waarborgen.

Uit de redevoeringen t.g.v. de herdenking van de Oktoberrevolutie bleek, dat de militaire inspanning in Europa op zijn minst gehandhaafd, maar zo mogelijk verder zal worden opgevoerd.

Zowel in Polen als in Roemenië blijft een zekere onrust onder de bevolking voortduren, hetgeen terug te voeren is op de economische situatie van die landen.

Ook in deze verslagperiode is weer gebleken dat de nationaliteitenproblematiek in Joegoslavië nog lang niet is opgelost. Steeds opnieuw blijken de diverse nationaliteiten tegenover elkaar te staan; zelfs in de Joegoslavische strijdkrachten.

Op economisch gebied blijkt dat de banden van Joegoslavië met de CEMA steeds sterker worden.

V.w.b. de Warschaupakt landstrijdkrachten zijn geen bijzondere activiteiten te vermelden.

De aandacht wordt nog eens gevestigd op de Warschaupakt diversie-eenheden, die in staat zijn om in het NAVO-gebied oorlogsvoorbereidingen en verplaatsingen te ontwrichten.

2. Midden-Oosten/Afrika

De verhouding tussen Egypte en Libië verslechtert nog steeds; ook de verdeeldheid in de Arabische wereld neemt toe. De Sovjet-Unie tracht om hieruit zo veel mogelijk voordeel te verkrijgen, door vergroting van zijn invloed. Daartoe worden, in grote aantallen, wapens geleverd aan de diverse landen. M.n. Ethiopië krijgt in snel tempo militaire uitrusting vanuit de Sovjet-Unie toegezonden.

3. Verre-Oosten

In de verslagperiode werd een omvangrijke weergave en rechtvaardiging gegeven van de huidige buitenlandse politiek van China.

Uit dit artikel blijkt o.m. dat er nog steeds een onverzoenlijke tegenstelling bestaat tussen China en de Sovjet-Unie.

DEEL I: OOST-EUROPAHoofdstuk A: Politiek1. Warschaupakta. Ideologische/Wetenschappelijke Conferenties

Sedert de afsluiting van MO 8/77 zijn de volgende ideologische/wetenschappelijke conferenties van de WP-landen bekend geworden:

- Sofia, 19-22 oktober, Internationaal Symposium over "De Socialistische levenswijze en Socialistische Journalistiek", georganiseerd door de Bulgaarse Journalisten Unie ter gelegenheid van de 60e verjaardag van de "Grote Socialistische Oktoberrevolutie". Deelname door vertegenwoordigers van de journalistenbonden van alle WP-staten en Mongolië, alsmede door Alvarez, secretaris van de Internationale Journalisten Organisatie. De deelnemers werden begroet door de voorzitter van het Bulgaarse Comité voor Kunst en Cultuur, Lyudmila Zhivkova, de dochter van de Bulgaarse leider Todor Zhivkov.

(C-2) (W)

- Oost-Berlijn, 25-26 oktober, CEMA-Symposium over "Wetenschap en Productie onder het Socialisme en hun gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de resultaten van fundamenteel onderzoek", op uitnodiging van het "Instituut voor Theorie, Geschiedenis en Organisatie van de Wetenschap" van de DDR Academie voor Wetenschappen. Deelname door vertegenwoordigers van alle WP-lidstaten. Aan de orde waren "theoretische problemen m.b.t. het verband tussen wetenschap en productie onder de bepalingen v.d. wetenschappelijk-technische revolutie", terwijl voorts "ervaringen" werden uitgewisseld.

(C-2) (W)

- Moskou, 26 oktober, in het hoofdkwartier van de Verenigde Strijdkrachten van de Warschaupaktstaten een theoretische conferentie gewijd aan de 60e verjaardag van de "Grote Socialistische Oktoberrevolutie" over de "belangrijke rol van de WP-organisatie bij de versterking van de vrede en de inter-

nationale veiligheid". De conferentie werd geopend en gesloten door MSU Kulikov, opperbevelhebber van de verenigde WP-strijdkrachten. Rapporteurs waren de 1e plv.chefstaf van de verenigde strijdkrachten, Kolgen Romanov, als hoofdrapporteur en de plv.stafchefs van de verenigde strijdkrachten Ltgen Korbela (Tsjechoslowakije) en Ltgen Krystev (Bulgarije). Verder waren er toespraken van vertegenwoordigers van de "broederlegers van de WP-staten": germaj Bozhilov (Bulgarije), Kol Denes (Hongarije), Genmaj Gottwald (DDR), Kol Dredzinski (Polen), Kol Constantinescu (Roemenië), Genmaj Husak (Tsjechoslowakije) en Ltgen Potemkin (SU).

(C-2) (W)

- Praag, 27-28 oktober, Internationale Conferentie over "De Socio-economische gevolgen van Ontwapening in het perspectief van het Sovjet Vredesprogramma", alsmede over "Het Vredesstreven van de Socialistische landen en de Wereldvredesbeweging", georganiseerd door het Tsjechoslowaakse Vredescomité in samenwerking met de Wereldvredesraad, en met deelnemers van alle WP-staten, de Duitse Bondsrepubliek, Finland en Oostenrijk en van het WGN Internationaal Vredesinstituut in Wenen (en mogelijk enkele andere internationale organisaties). Gespreksthema's werden door het Sovjet persbureau TASS en het Tsjechoslowaakse persbureau CTK verschillend aangeduid, doch omvatten de meest recente voorstellen van de Sovjet-Unie en andere landen, alsmede de Wereldvredesbeweging, gericht op het verdiepen (CTK: bereiken) van de internationale detente, wapenvermindering (CTK: volledige ontwapening) en het verbreden van de internationale samenwerking (CTK: handhaving van blijvende vrede in de wereld) tussen staten met verschillende sociale stelsels.

(C-2) (W)

- Moëkou, 10-12 november, Internationale Wetenschappelijke Theoretische Conferentie over "De Grote Oktoberrevolutie en het huidige Tijdperk" onder leiding van Suslov, Ponomarev,

Zimyanin, Rusakov en niet-geïdentificeerde buitenlandse vertegenwoordigers, als gezamenlijk project van de Sovjet Academie voor Wetenschappen, het Marxistisch-Leninistisch Instituut van het Centraal Comité van de CPSU de Academie voor Maatschappijwetenschappen van het CPSU CC en de hogere Partijschool van het CPSU CC. Deelname van vertegenwoordigers van 78 communistische, arbeiders en nationaal-democratische partijen (voor de viering van de 60e verjaardag van de Oktoberrevolutie waren 123 delegaties uit 104 landen in Moskou aanwezig). De conferentie werd geopend door Zimyanin en de belangrijkste sprekers waren CPSU Politbureaulid en CC-secretaris Suslov (openingstoespraak) en CPSU Politbureau kandidaatlid, tevens CC-secretaris, Ponomarev (rapporteur). Beiden benadrukten het Proletarisch Internationalisme als belangrijkste voorwaarde voor succes van een (socialistische) revolutie. Vooral Ponomarev zette zich sterk af tegen het Eurocommunisme, dat door hem als een uitvinding van het imperialisme werd bestempeld.

(C-1) (W)

- Moskou, 12-13 november, Conferentie van de leiders van de afdelingen voor wetenschappelijk onderzoek van de CC's van communistische en arbeiderspartijen, van het Instituut voor Marxisme-Leninisme van het CC van de CPSU en van de Instituten in de andere WP-landen, Vietnam, Italië, Mongolië en de Duitse Bondsrepubliek. De deelnemers werden door CPSU partijsecretaris Zimyanin ontvangen.

(C-1) (W)

- Budapest, 14-18 november, Conferentie van militaire autoriteiten voor de Civiele Verdediging van de WP-landen en Mongolië, met als hoofdthema de voortzetting van de samenwerking op het gebied van de bescherming van de bevolking en de economie. In tegenstelling tot de conferentie van mei j.l. was geen Cubaanse delegatie aanwezig, terwijl over de aanwezigheid van een delegatie van het opperbevel van de Verenigde Strijdkrachten geen

duidelijkheid bestaat.

(C-1) (W)

Confidentieel

Commentaar : Wederom is sprake van een vrij grote conferentie-activiteit, doch deze houdt direct verband met de viering van de 60e verjaardig van de Oktoberrevolutie. Opmerkelijk is dat voor de tweede maal in korte tijd in Sofia een journalistiek Symposium werd gehouden (c.q. conferentie), en dit kan duiden op pogingen om de Oosteuropese pers in sterkere mate dan voorheen gecoördineerd te doen optreden. Ten aanzien van de WP-conferentie in Moskou van 26 oktober valt op dat die landen die zich binnen het WP het meest zelfstandig opstellen, Roemenië, Hongarije en Polen, door kolonels waren vertegenwoordigd terwijl de overige NSWP-staten door generaals-majoor waren vertegenwoordigd, en de Sovjet-Unie door een Luitenant-Generaal. Opvallend zijn ook de rapportageverschillen tussen TASS en CTK over de "Ontwapeningsconferentie" in Praag, waar CTK in een overeenkomstige berichtgeving duidelijk verdergaande terminologie hanteert. Eveneens opvallend is de verwijzing naar deelname van nationaal-democratische partijen aan de Internationale Wetenschappelijke Theoretische Conferentie welke van 10 tot 12 november in Moskou werd gehouden.

2. Sovjet-Unie

a. Verjaardag Oktober Revolutie

Het begin van november stond in de Sovjet-Unie en de socialistische wereld ontegenzeggelijk in het teken van de viering van de zestigste verjaardag van de "Grote Socialistische Oktober Revolutie". De belangrijkste gebeurtenissen waren ditmaal de rede van Brezhnev voor de verenigde zitting van het CPSU Centraal Comité en van de Opperste Sovjets van de Sovjet-Unie en van de Russische Socialistische Federatieve Sovjet Republiek in de Congreszaal van het Kremlin op 2 november, in aanwezigheid van vele buitenlandse gasten, en de militaire parade op 7 november waar Mindef MSU Ustinov een rede hield. (B-1)(W)

Opmerkelijk was dat tussen de genoemde twee evenementen in vergelijking met voorgaande jubilea een relatief evenementsloze periode viel, waardoor diverse gasten, onder wie de Roemeense leider Ceaucescu en de Spaanse CP-leider Carrillo, voortijdig de Sovjet-Unie verlieten, en niet naar Moskou terugkeerden. In verband met dit kunstmatige gat in de evenementen wordt gespeculeerd over programmawijzigingen ná verzending van de uitnodigingen, waarbij de gezondheidstoestand van Brezhnev één van de mogelijke redenen zou zijn. In dit verband werd opgemerkt dat de omvang van Brezhnevs rede in vergelijking met vroegere redes bij soortgelijke jubileumvieringen veel minder omvangrijk was, waardoor de mogelijkheid bestond dat andere sprekers de show zouden stelen. Als tweede reden wordt genoemd dat dit jaar de feestelijke bijeenkomst in Moskou op 5 november als top-evenement is afgevoerd om mogelijk minder welkome toespraken van buitenlandse gasten bij voorbaat een podium te ontnemen. Met name Carrillo valt hier te noemen. (B-3)(W).

Met betrekking tot de zitting van het CC en Sovjet en RSFSR Opperste Sovjets van 2 november valt te vermelden dat Politbureaulid Suslov de zitting opende. Tien jaar geleden viel deze eer te beurt aan de dit voorjaar uit het Politbureau en presidentschap gezette Podgorny, die toen de tweede man in de Sovjet hiërarchie was. In Brezhnevs feestrede is ongetwijfeld de zinsnede over het stopzetten van alle kernproeven en over een moratorium voor vreedzame kernexplosies de meest geciteerde uitspraak. Ten aanzien van de samenwerking binnen de socialistische wereld merkte hij op dat deze gericht is op een zo snel mogelijk "vooraankomen" in de wereld. Als trouwe en betrouwbare vrienden van voormalige koloniale/overheerste landen die de kapitalistische ontwikkelingsweg afwijzen zegde hij hen mede namens de socialistische landen hulp toe op hun weg van de "voortgang": niet slechts morele en politieke hulp doch ook economische en organisatorische hulp, inclusief bijstand voor de versterking van de landsverdediging. Het kapitalisme duidde hij aan als een stelsel dat zich steeds zichtbaarder als een maatschappij zonder toekomst doet kennen.

Op weg naar het socialisme zijn volgens Brezhnev tactiekveranderingen en compromissen mogelijk, mede om nieuwe bondgenoten te winnen, doch "in geen geval mogen principes aan een tactisch voordeel worden opgeofferd", want "dan kan men, zoals dat heet, zijn haar behouden en de kop verliezen". Hij meende echter dat de koers van de vreedzame coëxistentie tussen staten met verschillende maatschappelijke ordes als uitvloeisel van de Leninistische strijd voor de vrede door de objectieve historische voorwaarden (omstandigheden) waren gedicteerd. Brezhnev verklaarde dat de Sovjet-Unie actief voor haar verdediging zorgt doch geen militair overwicht over de tegenpartij nastreeft en de bij benadering militaire gelijkwaardigheid wil handhaven, doch hij verklaarde ook dat de Sovjet-Unie nog nooit een zo sterk en betrouwbaar defensief vermogen bezat en dat de Sovjet-Unie de curve van de bewapeningswedloop naar beneden wil doen buigen.

Hij stond echter wel een voortdurende en actieve strijd tussen socialisme en kapitalisme voor, die op het gebied van vreedzame arbeid beslecht dient te worden, waarbij omvangrijke en veelzijdige samenwerking voor het welzijn van de gehele mensheid plaatsvindt. Tot slot riep hij op om voort te gaan naar de communistische overwinning

(B-2)(W)

Ter gelegenheid van de militaire parade op 7 november beschuldigde de Sovjet Mindef, MSU Ustinov, in zijn rede in Moskou "militante imperialistische kringen" van "het opstoken van de wapenwedloop" en van "een tegen de socialistische landen gerichte vijandige propagandacampagne in de geest van de 'Koude Oorlog'". Hij verklaarde dat de CPSU en de Sovjet staat "een consequente strijd voor de vrede voeren voor internationale ontspanning en ontwapening" doch "zij treffen tegelijkertijd de nodige maatregelen om het defensief vermogen van het land verder te versterken". De parade zelf duurde tweemaal zo lang als in het afgelopen jaar. (B-2)(W).

Commentaar : Naast het voorstel van Brezhnev voor de stopzetting van kernwapenproeven en voor een moratorium op vreedzame kernexplosies vormen de redes van Brezhnev en Ustinov, evenals die van andere prominenten, in essentie een herhaling van bekende standpunten. Ondanks schijnbaar toegeeflijke elementen voor het Westen werden tegelijkertijd de bekende standpunten herhaald, waarbij het uiteindelijke doel van de overwinning in de strijd met het kapitalistische/imperialistische maatschappelijke stelsel onveranderd gehandhaafd blijft. Militair gezien zal deze strijd zich in de huidige Sovjet conceptie buiten Europa voordoen, in welk verband Brezhnev's onverbloemde toezegging over militaire hulpverlening veelbetekenend is. Overigens wordt, blijkens de redes van Brezhnev en Ustinov, de militaire inspanning in Europa gehandhaafd en zo mogelijk verder opgevoerd.

In dit verband is wellicht ook van belang dat volgens een onbevestigd bericht de Cubaanse vice-president Rodriguez buiten, en na, de officiële Cubaanse verjaardagsdelegatie o.l.v. Raul Castro op 4 of 5 november naar Moskou kwam, waarbij zijn rol in het verleden en zijn uitgesproken pro-Sovjet gezindheid (welke reputatie hij met Raul Castro deelt) kunnen duiden op de mogelijkheid dat verdere economische en militaire hulp van de SU gevraagd werd in verband met de uitbreiding van de "eendrachtige samenwerking" van Havana met de bevrijdingsbewegingen van Zimbabwe en Namibië, en met Ethiopië. Raul Castro had overigens ook een onderhoud met Ustinov, waarbij wellicht ook de situatie in de Hoorn van Afrika aan de orde is geweest. Opvallend blijft intussen, dat Fidel Castro niet in Moskou was t.g.v. de festiviteiten. Deze afwezigheid kan verband houden met Cuba's Afrikaanse rol, maar kan mogelijk ook zijn voortgevloeid uit onenigheden/fricties die zich in de relatie met de SU sinds de mislukte staatsgreep in mei tegen de Angolese president Neto af en toe schijnen te hebben voorgedaan.

In verband met de speculaties over Brezhnev's gezondheid, kan gelden dat de verjaardagsviering ontegenzeggelijk zijn leidende rol in de Sovjet-Unie heeft aangetoond, mede in het licht van de recente vermelding dat hij Opperbevelhebber zou zijn (kolgen G. Shredin in "De Militaire Heraut"), doch dat hij minder zichtbaar was dan in het verleden. Dit zou verband kunnen houden met zijn gezondheids-toestand, waardoor de opvolgingskwestie actueel kan worden.

Onwaarschijnlijk is dat Brezhnev's functies opnieuw in één persoon verenigd zullen worden. Inzake de opvolgingskwes- tie kan het herhaaldelijk opvallende optreden van Suslov binnen het kader van het collectief leiderschap van belang zijn, hoewel hij gezien zijn leeftijd hooguit als interimleider (mogelijk samen met Kirilenko) zou kunnen optreden.

Voor de langere termijn worden Shcherbitsky, Kulakov en mogelijk Ramanov nu als reële kanshebbers genoemd, waarbij met name de eerste een goede uitgangspositie heeft voor een leidende rol in de CPSU.

Ook de Sovjet minister van buitenlandse zaken, Gromyko, schijnt met gezondheidsproblemen te kampen, en zou zich al niet meer met de dagelijkse gang van zaken binnen het ministerie bezig houden. Zijn eerste plaatsvervanger, Kuznetsov, viel in oktober weg door zijn benoeming tot 1e vice-president van het Presidium van de Opperste Sovjet. Onder Kuznetsov's mogelijke opvolgers wordt nu de Sovjet ambassadeur in Washington, Dobrynin, als voor- naamste kanshebber genoemd.

Indien hij inderdaad vice-minister van buitenlandse zaken wordt kan dit waarschijnlijk worden opgevat als teken dat goede betrekkingen met de VS en detente een vooraan- staande plaats in het Sovjet beleid blijven innemen.

3. Polen

identieel

a. Staat en Kerk

Zoals in het vorige MO reeds kort vermeld ontving partijleider Gierek op 29 oktober in het parlamentsgebouw de voorzitter van de Episcopale Conferentie en Primate van Polen, de 76-jarige kardinaal Wyszynski. Dit was de eerste ontmoeting tussen Gierek en Wyszynski, en 29 oktober was de eerste dag dat Wyszynski weer in functie was na een ziekenhuisverblijf van enkele weken i.v.m. een operatie. Volgens het partijdagblad Trybuna Ludu en het officiële persbureau PAP "wisselden zij standpunten uit over de vitale problemen van de natie en van de kerk, die van groot belang zijn voor de eenheid van de Polen bij het vormgeven aan de welvaart in de Poolse Volksrepubliek".

De Poolse media hebben veel aandacht aan de 2 uur durende ontmoeting Gierek-Wyszynski besteed, en van kerkelijke zijde werd bericht dat de ontmoeting een gezamenlijk initiatief was dat reeds lang in voorbereiding was. (C-1) (R/W)

In een preek op 6 november sprak Wyszynski de bereidheid van de kerk uit om samen met de machthebbers te werken aan de "wederopbouw" van het land "daar waar het mogelijk is zonder in conflict te komen met de Christelijke beginselen", en onder de voorwaarde dat de gelovigen en kerkelijke inrichtingen binnen zekere grenzen vrijheid zouden genieten. Een Pools kerkcongres over mensenrechten dat in de periode 7-17 oktober werd gehouden, werd door de Poolse regering ongemoeid gelaten; dit was de eerste maal dat een dergelijk congres in Oost-Europa gehouden werd. (C-3) (W)

Op 8 november arriveerde kardinaal Wyszynski in Rome voor onder meer een bezoek aan Paus Paulus VI, terwijl partijleider Gierek tijdens zijn bezoek aan Italië, dat 28 november begon, op 1 december een audiëntie bij de Paus zou hebben. Er werd gespeculeerd over volledige diplomatieke betrekkingen tussen de Poolse Staat en de Heilige Stoel, waarover al geruime tijd onderhandelingen gaande zijn. Ook zou Gierek Wyszynski in Rome opnieuw ontmoeten. Voor de volledigheid zij nog eens vermeld dat ± 80% van de Poolse bevolking Rooms Katholiek is. (C-1) (R/W)

Commentaar: De thans beschikbare berichten duiden erop dat het initiatief voor de ontmoeting tussen Gierek en Wyszynski van de eerste is uitgegaan. Mede gelet op het vermelde gespreksthema lijkt het aannemelijk dat Gierek de hulp van de kerk heeft ingeroepen om de interne Poolse problemen te beteugelen. Op dit punt is ook van belang dat de Poolse regering al medio oktober een bouwvergunning had verleend voor een 18-tal kerken, en dat het kerkelijke mensenrechten congres ongemoeid werd gelaten. Opmerkelijk is overigens dat Wyszynski zou hebben gesproken over "wederopbouw" van het land, implicerend dat in de loop der jaren grote schade is toegebracht. Overigens moet niet worden uitgesloten dat de ontmoeting tussen Gierek en Wyszynski mede verband hield met het bezoek van Gierek aan Italië en het Vaticaan.

stgeheim

b. Voedselvoorziening

Begin november (3 en 7), en waarschijnlijk ook eind oktober, deed het Poolse partijdagblad Trybuna Ludu een onderzoek naar de voorraden en de bevoorrading van de winkels met basisgoederen als melk, bakkerijprodukten, kaas en eieren. Deze produkten waren in 't algemeen redelijk goed verkrijgbaar, hoewel melk problemen opleverde buiten de als verplichte deponhouders aangewezen winkels i.v.m. de beperkte houdbaarheid. Toch werden ook verdere distributieproblemen genoemd, zowel door tekortkomingen van de winkelhouders als van het distributiesysteem. (C-2) (W)

Commentaar: Hoewel genoemde produkten ook problemen opleveren is de grootste probleemsector, de vleesvoorziening, niet onderzocht. Door dit niet te noemen wordt de indruk gewekt dat er, in grote lijnen, een goede voorzieningsgraad bestaat, terwijl feitelijk de belangrijkste problemen omzeild worden door "struisvogelpolitiek".

im

c. Vleesaankopen in Hongarije

Een onbevestigd bericht meldt dat sedert kort ongebruikelijk veel Poolse "toeristen" de Hongaarse hoofdstad Budapest bezoeken om levensmiddelen te hamsteren.

De nodige deviezen zouden door straatverkoop van Poolse goederen, vooral cosmetica en textiel, worden verkregen, en de politie zou zich genoodzaakt hebben gezien tegen de Polen op te treden. Teneinde hamsteraankopen tegen te gaan zouden slagwinkels in Budapest de opdracht hebben gekregen slechts aangesneden (salami-) worsten te verkopen, om zodoende de houdbaarheid te beperken. Tot dusver waren slechts hamsteraankopen in de DDR en Tsjechoslowakije bekend (F-3) (R)

tgeheim d. "Particuliere winkels"

Op 10 november publiceerde de Poolse regering een nieuwe wet waarin de mogelijkheid werd geschapen dat kleine winkels in staatseigendom verpacht worden aan particuliere beheerders. De wet is bedoeld om de distributie te verbeteren door stimulering van de winkelhouders, waarbij de regering voldoende bevoorradingsgarandeert. Wel zal de overheid toezien op het winkelbeheer d.m.v. nauwkeurig omschreven voorwaarden. De handel in vlees, drank en luxe waren blijft echter aan de staat voorbehouden. (C-2) (W)

Commentaar: Hoewel deze voorstellen tamelijk revolutionair klinken voor een planeconomie, bestaat in Polen reeds lang, feitelijk sinds de oprichting van de Volksrepubliek, een particuliere economische sector, met name op het platteland. De nieuwe wet wordt gezien als een poging om greep te krijgen op thans illegaal plaatsvindende particuliere handelsactiviteiten, en lijkt tevens bedoeld te zijn om de suggestie te wekken dat voldoende goederen beschikbaar zijn en dat slechts de distributie tekortschiet. Gezien het feit dat de handel in vlees uitdrukkelijk is uitgesloten, wordt het geruststellende karakter van de maatregel echter verzwakt. Overigens lijkt een zeker verband met de Rakowski-zaak (zie pt f) niet uitgesloten, in die zin dat de kritiek op Rakowski mede verband houdt met deze, waarschijnlijk toen reeds officieus bekende, hervormingsmaatregel.

stgeheim

e. Pensioenvoorziening Boeren

Op 27 oktober keurde het Poolse parlement, het SEJM, een wet goed waarbij particulier opererende boeren, die voor circa 3/4 van de Poolse agrarische produktie zorgen een "ouderdomsrente" kunnen krijgen als zij hun bedrijf in goede orde aan een particuliere opvolger overdragen. In het verleden konden men slechts een dergelijke pensioenvoorziening genieten als het bedrijf aan het grondfonds van de Poolse staat werd overgedragen. (C-2) (W)

Commentaar: De pensioenmaatregel is waarschijnlijk bedoeld om de agrarische produktie te vergroten en zodoende een betere voorzieningsgraad te bewerkstelligen, met name door verjonging van het boerenbestand. Tegelijkertijd houdt deze maatregel in dat de stadsbevolking en plattelandsbevolking in sterkere mate dan voorheen gelijke rechten en mogelijkheden krijgen. Daardoor zou het socialistische ideaal van gelijkheid beter ten uitvoer gebracht worden.

identieel

f. Polemiek over economische decentralisatie De zaak Rakowski

Reeds geruime tijd vindt in Polen een discussie plaats over de organisatie van de Poolse economie, welke onlangs een stroomversnelling doormaakte. Op 8 november publiceerde het dagblad ZYCIE WARSZAWY zeer felle kritiek op een artikel van de hoofdredacteur van het gezaghebbende en nogalkritische politiek weekblad POLITYKA, CC-lid Rakowsky, die als een van de meest prominente "liberalen" in de Poolse Verenigde Arbeiders Partij geldt. Het aangevallen artikel werd reeds in september gepubliceerd en Rakowski betoogde daarin dat structurele veranderingen in de Poolse economie gewenst zijn, omdat economische methoden die eens goed werkten veranderd dienden te worden om Polen een "rationele economie" op te leggen, d.w.z. een grotere efficiëntie af te dwingen. Daarbij zou "het volk" een gevoel van reële betrokkenheid bij het economische gebeuren dienen te krijgen door een zekere mate van economische decentralisatie. Het als behoudend bekend staande ZYCIE WARSZAWY betoogde daarentegen dat de economie op het rechte spoor kon worden gezet door een betere uitvoering van het bestaande beleid.

Door waarnemers werd de kritiek op Rakowski gezien als waarschuwing aan, en indirecte kritiek op, partijleider Gierrek, omdat Rakowski een Gierrek supporter heet te zijn. Gierrek zelf had echter op geen enkele wijze Rakowski's hervormingsvoorstellen overgenomen, en heeft zich slechts achter enkele elementen gesteld, doch hij heeft wel de inefficiëntie in de Poolse economie uitdrukkelijk bekritiseerd. Opmerkelijk was ook dat in ZYCIE WARSZAWY ideologische argumenten werden gehanteerd die sinds Gierreks opkomst in 1970 niet vaak meer waren geuit: De auteur van het artikel, Ratynski (een minder bekend academicus die docent is aan de Hogere School voor Maatschappij Wetenschappen van het PVAP Centraal Comité, die plv hoofd van de economische afdeling in de Centrale Vakbondsraad is geweest, en "speech-writer" voor de vroegere partijleider Gomulka), noemde Rakowski's voorstellen "revisionistisch" en in strijd met het beginsel van "Democratisch Centralisme". De kritiek houdt mogelijk verband met de in januari 1978 te houden partijconferentie waarin de economische malaise centraal zal staan. De meer conservatieve leden van de PVAP zouden d.m.v. deze aanval al te grote veranderingen in het partijbeleid willen blokkeren, en een ontwikkeling naar een, ook door ZYCIE WARSZAWY genoemde, "socialistische markteconomie", c.q. "markt-socialisme" (min of meer vergelijkbaar met het Hongaarse systeem).

Voor Rakowsky vormde het ZYCIE WARSZAWY artikel aanleiding tot een beargumenteerde tegenaanval in POLITYKA waarbij hij Ratynski onredelijkheid en manipulatie van citaten en conclusies verweet. ZYCIE WARSZAWY heeft zelf al na twee dagen, op 10 november, in een vervolgartikel van Chadzynski Ratynski's kritiek afgezwakt, door vermelding dat problemen rond centralisatie en decentralisatie in de praktijk gecompliceerder zijn dan de vereenvoudigde voorstellingen van zowel Rakowsky als Ratynski zoals die in POLITYKA EN ZYCIE WARZAWY werden gepubliceerd. Chadzynski staat zelf een middenweg voor tussen een strakke centrale leiding en decentralisatie, op basis van een dialectieke synthese. Opvallend was voorts dat naast POLITYKA EN ZYCIE WARSZAWY een derde krant, SZTANDAR MOLDYCH (Het Vaandel van de Jeugd) van de Socialistische Jongeren Organisatie, zich op 12 november in de polemiek mengde. Auteur was Dr. Erazmus, docent en hoofd van het "Instituut voor de Theorie van de Partij en de Socialistische Staat" van de Hogere School voor Maatschappij Wetenschappen van het PVAP-CC (en als zodanig een collega van Ratynski).

Hij concludeerde dat zowel economische centralisatie als economische decentralisatie te verenigen zijn met het beginsel van het democratisch centralisme. Ook schijnt het juridische weekblad PRAWO I ZYCIE (Recht en Leven) de kwestie aangesneden te hebben. (C-2) (G/R/W/)

identieel

Commentaar: Op dit moment lijkt de situatie in Polen iets minder gespannen te zijn dan in het derde kwartaal van dit jaar. Toch duidt de polemiek rond Rakowsky op tegenstellingen binnen de Poolse leiding. Rakowski's kritiek is waarschijnlijk mede gericht tegen premier Jaroszewicz, die als aanhanger van een centralistische en Moskou-gezinde stroming geldt. Hierbij dient te worden vermeld dat volgens een enkel bericht Brezhnev tegen een liberalisatie van de Poolse economie is, en hij een verdergaande collectivisering in de agrarische sector zou wensen. Gezien het feit dat de (conservatieve) kritiek op Rakowski reeds vrij snel is afgezwakt, is de positie van de Gierek faktie in de PVAP waarschijnlijk sterker dan veelal wordt aangenomen, waarbij Gierek met name de steun van jongeren zou genieten. In dit verband werden berichten dat Jaroszewicz mogelijk als zondebok opgeofferd zou worden geloofwaardiger, terwijl ook de ministers voor buitenlandse handel en machinebouw Olszewski en Kopec, en het hoofd van het staatsplanbureau, Wrzaszczyk als mogelijke zondebokken bestempeld werden. Een en ander zou dan wel duiden op persoonlijke conflicten binnen de PVAP, waarbij met name opmerkelijk is dat de polemiek zich openlijk in de pers afspeelde, waardoor de slagkracht van de Poolse leiding mogelijk beperkt wordt omdat het moeilijker is openbaar gemaakte standpunten te verlaten dan standpunten die slechts intern aan de orde zijn gesteld. Gezien het snelle terugkrabbelen van ZYCIE WARSZAWY in de polemiek, lijkt het verder ook aannemelijk dat de redactie van dit blad onvoldoende gecoördineerd en doordacht is opgetreden, hetgeen zou kunnen duiden op innerlijke verdeeldheid van de conservatieve stroming binnen de PVAP.

In deze polemiek zijn duidelijk hervormingen aan de orde gesteld als mogelijke oplossing voor de economische problemen, en dit kan als winstpunt beschouwd worden. Immers, het eventuele terugdraaien van enkele reeds tot stand gekomen hervormingen en het uitblijven van nieuwe hervormingen op economisch terrein zou allerlei oppositionele groeperingen nog meer wind in de zeilen kunnen geven en kunnen leiden tot een nieuwe krachtmeting tussen regime en delen van de bevolking met alle grote risico's vandien.

In de berichtgeving rond deze politiek-economische kwesties wordt echter veelal voorbijgaan aan het feit dat de economische activiteit in Polen in vergelijking met de overige Warschaupakt- en CEMA-staten, mogelijk met uitzondering van Hongarije, sterker gedecentraliseerd is, zeker in de landbouwsector waar zich de meest acute problemen voordoen. Een verdergaande decentralisatie is daarom wellicht voor enkele partners van Polen niet aanvaardbaar, en het lijkt aannemelijk dat ZYCIE WARZAWY door het uitlokken van deze polemiek een waarschuwingschot heeft willen geven.

Wat betreft een eventuele strijd in de Poolse leiding kan afgezien van de rivaliteit tussen Gierak en Jaroszewicz nog worden opgemerkt dat de voormaligeminister van buitenlandse zaken Olszowski (nu Politbureaulid tvs CC-secretaris) duidelijk een "coming man" is.

4. Roemenië

Geheim

a. Bezoek van Bulgaarse Mindef Dzhurov

Vanaf 25 oktober bezocht de Bulgaarse Mindef, gen Dzhurov, op uitnodiging van zijn Roemeense collega, Coman, Roemenië aan het hoofd van een delegatie die verder onder meer de plv.mindef ltgen Papasov, de commandant van de luchtmacht en luchtverdediging gen.maj Blageov en het plv. hoofd voor politieke zaken van de strijdkrachten bgen Stilyanov omvatte. Dit was de eerste belangrijke militaire ontmoeting op hoog niveau tussen de twee landen sinds Roemenië in 1974 een afwijzende houding aannam inzake corridor-verlangens van de Sovjet-Unie in vreedetijd, welke bedoeld waren om de verbindingen tussen de Sovjet-Unie en Bulgarije te verbeteren. Tijdens zijn bezoek werd Dzhurov door president/partijleider Ceaucescu ontvangen. De Bulgaarse mindef bezocht onlangs Moskou. Mede hierdoor ontstaat de indruk dat de Sovjet autoriteiten Bulgarije hebben aanbevolen dat de twee landen in toenemende mate moeten samenwerken om zodoende aan Roemeense zijde meer begrip te kweken voor de militaire samenwerking binnen het WP.

(B-2/6) (G/W)

stgeheim

b. Ideologisch Samenwerkingsakkoord met Polen

Tijdens een bezoek van Burtica, lid van het Politiek Executief Comité van de RCP en tevens partijsecretaris, aan Polen van 27 tot 29 oktober werd tussen de PVAP en RCP op de 29e een overeenkomst betr. ideologische samenwerking gesloten. Burtica werd tijdens zijn bezoek ontvangen door partijleider Gierek en voerde besprekingen met PVAP Politbureau kandidaatlid en partijsecretaris Lukaszewicz, terwijl ook de CC afdelingshoofden voor ideologisch-scholingswerk Klimczak en voor pers, radio en televisie Rokoszewski bij het bezoek betrokken waren.

(C-2) (W)

eim

c. Bezoek Militaire delegatie aan China

Vanaf medio november bezocht een Roemeense militaire delegatie o.l.v. het plv hoofd van de Infanterie en Tankgroepen, lt.gen Urdareanu China op uitnodiging van de commandant van de

Chinese tanktroepen, Huang Hsin-Ting.

(B-2) (GR)

stgeheim

d. Relatie tot Sovjet-Unie

Hoewel Ceaucescu de feestzitting van het CPSU Centraal Comité en van de Opperste Sovjets van de USSR en RSFSR in de grote Kremlin Congreszaal op 2 november bijwoonde, keerde hij vrijwel direct daarna naar Roemenië terug. In tegenstelling tot andere Oosteuropese leiders woonde hij de militaire parade op 7 november niet bij.

Ter gelegenheid van de 60e verjaardag van de "Grote Socialistische Oktoberrevolutie" benadrukte het partijdagblad SCINTEIA de principes van volledige gelijkheid van rechten, respect voor nationale onafhankelijkheid en soevereiniteit en niet inmenging in binnenlandse aangelegenheden, wederkerig voordeel en kameraadschappelijke hulp in interstatelijke betrekkingen, terwijl Ceaucescu naast internationale samenwerking de Beginselen van de Berlijnse CP'n Conferentie van 1976 benadrukte, die inhouden dat de CP'n zelf hun beleid bepalen. In een eind oktober aanvaarde nieuwe tekst voor het Roemeense volkslied ontbreekt, in tegenstelling tot de oude tekst, iedere verwijzing naar het Sovjetvolk en de Sovjetbevrijders en het Leninisme als baken voor de toekomst. In plaats daarvan wordt de eigen rol van het Roemeense volk en van de Roemeense natie en partij krachtig geprezen.

In tegenstelling tot de Sovjet-Unie heeft Roemenië haar instemming betuigd met het bezoek van Sadat aan Israël, terwijl Roemenië bovendien een bemiddelende rol tussen Israël en Egypte zou hebben gespeeld.

(B-2) (W)

geheim

Commentaar : Als totaalbeeld is ook nu weer sprake van een zekere afstandelijkheid ten opzichte van de Sovjet-Unie, van redelijk goede relaties met de mede WP-leden en met China. Opmerkelijk is dat Roemenië nu na ideologische samenwerkingsovereenkomsten met

de Sovjet-Unie (eind mei) en Bulgarije (juni) een soortgelijke overeenkomst met Polen heeft gesloten, hoewel over de inhoud niets bekend is, en dat een vrij zware Bulgaarse militaire delegatie Roemenië bezocht. Gezien het feit dat de Bulgaars-Roemeense militaire betrekkingen sinds tenminste 1974 beperkt bleven tot ontmoetingen in het kader van Warschaupakt Conferenties, Raden en bijeenkomsten, lijkt sprake te zijn van een zekere toenadering tussen de twee landen. Gezien de nauwe betrekkingen tussen de Sovjet-Unie en Bulgarije lijkt het niet onmogelijk dat de ontmoeting inderdaad op instigatie van de Sovjet-Unie heeft plaatsgevonden. De deelname van Stilyanov kan duiden op mogelijke samenwerking op het terrein van de politiek-ideologische scholing van de strijdkrachten van de twee landen. In samenhang met het Pools-Roemeense ideologische samenwerkingsakkoord, en gezien de ontwikkelingen sinds eind 1976, ontstaat in toenemende mate de indruk van een geleidelijke toename van de Roemeense betrokkenheid in het WP-gebeuren welke echter de indruk wekt tactisch geïnspireerd te zijn. Daardoor blijft op andere terreinen de eingen onafhankelijke positie en stellingname mogelijk. Tot dusverre heeft dit, voor zover dzz bekend, nog niet geleid tot modernisering van het relatief verouderde militaire materieel, noch tot een werkelijk actieve betrokkenheid in het WP militaire gebeuren.

im e. Binnenlandse toestand

Ceausescu heeft onlangs voor de tweede en derde maal sinds begin augustus het kolenbekken in de Jiu vallei bezocht, waar begin augustus i.v.m. problemen rond lonen, pensioenen en onvoldoende technische uitrusting stakingen werden gehouden. Dit zou duiden op grotebezorgdheid van de zijde der Roemeense leiders, hoewel Ceausescu de laatste maal, begin november, goed zou zijn ontvangen.

In de Joegoslavische leiding schijnt men zich zorgen te maken over de persoonlijke betrokkenheid bij het gebeuren omdat gevreesd wordt dat dit de positie van Ceaucescu en het Roemeense regime zou verzwakken, met name ten opzichte van de Sovjet-Unie.

(B-3) (R/W)

Tijdens een Centraal Comité Plenum van de RCP dat op 26 en 27 oktober in Bukarest o.l.v. Ceaucescu bijeenkwam, vormde het kaderbeleid één van de gespreksonderwerpen naast onder meer een aanvullend socio-economisch programma voor het Vijfjarenplan 1976-1980. Ceaucescu leverde voor het plenum kritiek op het kaderbeleid: "Er doen zich zeer ernstige tekortkomingen voor op het terrein van controle en kaderbeleid en op het terrein van educatief-politieke activiteit. Het is noodzakelijk om de verantwoordelijkheid van partij organen en organisaties bij het vervullen van de hen toevertrouwde taken te vergroten ...". Hierbij werden commissies en sekties van het Centraal Comité, het Politieke Executieve Comité, het permanente bureau en het CC-secretariaat met name genoemd. Ceaucescu maakte duidelijk dat slechts mensen die in staat zijn leiding te geven en efficiënt op te treden behoren te worden benoemd, waarbij vage beloften over toekomstige verbeteringen geen steun verdienen. Als "oplossing" werd door het CC besloten selectie en promotie van kader voor de partij, staat en massa-organisaties onder directe controle van het CC en lokale partijorganen te plaatsen, waarbij het staatsapparaat jurisdictie wordt ontzegd. Er waren duidelijke aanwijzingen voor verschillen in opvatting tussen het CC en Ceaucescu ten aanzien van de selectie, die volgens het CC mede op basis van socio-economische herkomst dient te geschieden.

(B-2) (R/W)

Confidentieel Commentaar: De thans beschikbare informatie wijst op aanhoudende binnenlandse problemen voor Ceaucescu zonder dat zijn positie vooralsnog duidelijk in gevaar komt. Aanwijzingen hiervoor vormen de stakingen,

de recente rede over tekortkomingen in de beleidsvoering, binnenlandse ontevredenheid en "botsende" meningen in het CC. In dit verband is de Joegoslavische zorg begrijpelijk en plausibel, omdat de Joegoslavische ongebonden politiek en positie op de Balkan er door in gevaar gebracht zouden kunnen worden. Het lijkt daarom niet onwaarschijnlijk dat dit onderwerp bij Tito's bezoek aan Ceaucescu, dat voor begin december is aangekondigd, aan de orde zal komen.

5. Bulgarije

Identieel

a. Nieuw Economisch Staatsplan en Personele Mutaties

Sedert begin oktober zijn in de Bulgaarse regionale pers diverse berichten verschenen over een nieuwe benadering voor de (economische) planning. Aanleiding vormde een districts-partijconferentie van 4 oktober, waar Politbureau lid en partijsecretaris Filipov de nieuwe benadering had uitgelegd. De centrale pers, met name het partijblad Rabotnichesko Delo, publiceerde eerst vanaf 14 oktober berichten over de nieuwe opzet. Het besluit over de nieuwe benadering schijnt op 30 september in het partijsecretariaat te zijn genomen, doch tevens wordt gemeld dat partijleider Zhivkov de veranderingen in een rapport aan het Politbureau zou hebben voorgesteld. Er zijn geen aanwijzingen dat het plan bij staatsdecreet c.q. -besluit gelegaliseerd is. De berichtgeving wijst niet op werkelijk substantiële vernieuwingen in de planning, en lijkt eerder propagandistisch te zijn bedoeld. De veranderingen lijken te zijn gericht op een betere onderlinge afstemming van vraag en aanbod in zowel de produktieve als consumptieve sfeer.

In Rabotnichesko Delo, alsmede in de Bulgaarse staatscourant Darzhaven Vestnik, werd eveneens op 14 oktober bericht over een decreet van 10 oktober, waarin een aanzienlijk aantal veranderingen in het Staats Plan Comité worden afgekondigd:

- Er werd ontslag verleend aan twee vice-voorzitters, te weten Bakalov (benoemd in juni 1976) en Generaal Kabakchiev (in functie sedert 1971, daarvoor Plv. Mindef 1960-1971, en sinds 1966 Kandidaatlid van het Centraal Comité van de BCP).
- Er werden vier nieuwe vice-voorzitters benoemd, namelijk Generaal Dimitrov als opvolger van Kabakchiev, en Kolov, Naydenov en Tsarvenkov, wier kwalificaties overeenstemmen met hun nieuwe functies.
- Bozhinov werd benoemd tot eerste vicevoorzitter, met de rang van minister. Zijn meest recente functie was die van secretaris van de Raad voor Management en Sociale Betrekkingen van de Staatsraad, zodat van een aanzienlijke promotie gesproken kan worden.

De combinatie van de functie van eerste vice-voorzitter van het Staats Plan Comité met de rang van minister is een zeer ongebruikelijke stap die slechts éénmaal eerder is voorgekomen toen Filipov, nu Politbureaulid en partijsecretaris, tussen 1969 en 1971 als zodanig optrad, óók ten zijde van de introductie van een nieuw economisch systeem. Het Bulgaarse persbureau BTA meldde dat de veranderingen werden doorgevoerd "om de leiding van het Staats Plan Comité te versterken en haar bijdrage aan de gecentraliseerde planning van de socio-economische ontwikkeling van het land te vergroten". (B-3) (W)

ificatieel Commentaar: Gezien de vrijwel gelijktijdige aankondiging van de nieuwe planningsbenadering en van de mutaties in het Staats Plan Comité kan het ontslag van Bakalov en Kabakchiev duiden op afwijzing in het Comité door de betrokkenen van deze vernieuwingen. Hiervoor pleit het feit dat Bakalov nauwelijks anderhalf jaar in functie is geweest. Daarentegen kan Kabakchiev in verband met zijn leeftijd zijn ontslagen, daar hij in 1914 werd geboren en nu 63 jaar oud is.

Gezien het feit dat tegenover twee ontslagen vijf benoemingen staan wordt de indruk gewekt dat de leiding van het Staats Plan Comité wordt uitgebreid, hetgeen zou kunnen duiden op een vergroting van het ambtelijk apparaat i.v.m. een taakuitbreiding in de nieuwe opzet. Deze schaalvergroting zou in strijd met het recente Bulgaarse streven naar inkrumping c.q. beperking van het bestuurlijk en ambtelijk apparaat zijn, hoewel gezien moet worden of dit gericht is op een grotere efficiëntie dan wel berust op politiek-opportunistische gronden om risico's voor de allesoverheersende rol van staatshoofd-Partijleider Zhivkov te verkleinen.

identieel

In Bulgarije heeft het Staats Plan Comité gewoonlijk twee eerstevice-voorzitters en acht of negen vice-voorzitters, doch na verschuivingen in 1976 was dit verminderd tot respectievelijk twee en zes. Sindsdien is een vice-voorzitter overleden (Todorov) en een eerste vice-voorzitter (Vasilev) ontslagen. Door de huidige mutaties zijn er nu twee eerste vice-voorzitters en zeven vice-voorzitters, zodat van een werkelijke uitbreiding niet of nauwelijks sprake is.

In verband met de persoonsmutaties en het nieuwe planningsconcept rijst de vraag in hoeverre mogelijk een verband bestaat met de zeer intensieve politieke en economische betrekkingen met de Sovjet-Unie, welke onder meer tot uitdrukking komen in veelvuldige onderlinge bezoeken van economische en plannings-delegaties. Ook rijst de vraag in hoeverre een verband bestaat tussen Bakalov's ontslag, Vasilev's ontslag (in mei j.l.) en het ontslag van Politbureaulid Velchev in mei j.l., waarbij waarschijnlijk de Sovjet-Bulgaarse betrekkingen, met name het integratieproces, een rol speelden.

6. Joegoslavië

a. De kwestie Jovanka Broz Tito

Sederte begin oktober is in de pers ruime aandacht besteed aan de verdwijning van President Tito's echtgenote, de 53-jarige Jovanka Broz Tito, uit de openbaarheid. Op 14 juni verscheen zij het laatst in het openbaar en zij werd sindsdien slechts in enkele condoleantie-telegrammen van Tito genoemd als medeverzenderster. Van officiële Joegoslavische zijde is slechts medegedeeld dat zij niet ziek is en dat haar openbaar optreden, met name in het kader van staatsbezoeken, een kwestie is van President Tito en de Joegoslavische regering, terwijl de Bosnische partijleider Mikulic de Westerse berichten bestrijdt zonder iets over haar lot te zeggen.

De thans beschikbare aanwijzingen doen vermoeden dat de Joegoslavische nationaliteitenproblematiek aan Jovanka's verdwijning ten grondslag ligt, in die zin dat zij mede met het oog op de post-Tito periode zou hebben getracht Serven op hoge posten te doen benoemen. Mevrouw Tito stamt zelf uit de Servische minderheid in de Lika regio van Kroatië, waar ook (enkele van) de betrokken militairen vandaan komen. In dit verband worden in de pers de namen Jovanic, Sumonja, Dragosava, Miskovic en Milutinovic genoemd, en zijdelings ook de partizanengeneraal Dapcevic en zakenman Todorivic. De twee laatsten zouden de bron van "onthullingen" zijn.

De meest genoemde naam in deze kwestie is die van de Lika-Serviër Kolgen Jovanic, die tijdens de tweede wereldoorlog Jovanka's leider in de partizanenstrijd was, en die eind 1976 werd ontheven uit zijn functie van onderstaatssecretaris van defensie belast met personeelsaangelegenheden, die hij sinds oktober 1974 bekleedde na een periode als commandant van militair district 5 (Zagreb, Kroatië) waar hij op instigatie van Jovanka zou zijn benoemd.

Meerdere persberichten spreken over hem als onderminister van defensie, terwijl gesteld is dat Jovanka hem in plaats van Lrgen Ljubicic tot minister van defensie had willen laten benoemen.

Zijn aftreden eind 1976 werd in verband gebracht met ófwel een pro-Sovjet houding, dan wel de controverse tussen het Joegoslavische Nationale Leger(JNA)en de Territoriale Verdedigings Organisatie,(TO)waarbij hij voorstander van een sterke JNA zou zijn geweest, of, volgens één bericht, van een sterke TO. Vervroegde pensionering werd tot de mogelijkheden gerekend. Op 10 oktober is hij op het ministerie van defensie i.v.m. zijn 60e verjaardag mede namens mindef Ljubicic door de CGS, Kolgen Potocar, en andere generaals gefeliciteerd, hetgeen duidt op een eervol ontslag, doch hij was onlangs niet aanwezig bij een parade van zijn legeronderdeel, hetgeen ongebruikelijk wordt geacht voor een eervol ontslagen generaal.

Afgelopen zomer werd bekend dat de 59-jarige in Kroatië geboren, Kolgen Sumonja als onderminister van defensie zou zijn ontslagen in verband met de "strijd" tussen de JNA en TO, waarin hij voorstander van een sterke TO zou zijn geweest. In ieder geval tot in april j.l. is hij in zijn militaire functie in de openbaarheid getreden, en schijnt ook nadien tot in oktober in de pers te zijn genoemd. Op 10 oktober werd onverwachts bekend dat hij tot ambassadeur in Den Haag was benoemd, waar hij reeds op 13 oktober arriveerde. Zijn vertrek was evenwel nogal haastig. Sumonja heeft in de tweede oorlog actief aan de partizanenstrijd deelgenomen waar hij snelle promotie maakte. Hij is lange tijd militair secretaris van Tito geweest, daarna commandant van MD4 (Split), CGS, en vanaf 1970 plaatsvervangend mindef.

Van de overige genoemden was generaal Miskovic Tito's adviseur voor veiligheidszaken, doch schijnt te zijn 'weggezuiverd' omdat hij als vertrouweling van Jovanka werd gezien. Een voormalige ambassadeur in Nederland, Milutinovic, die sindsdien als kabinetsadviseur optrad schijnt onlangs tot ambassadeur in Pakistan te zijn benoemd, terwijl Tito's adviseur voor buitenlandse politiek tot ambassadeur in India zou zijn benoemd. Verder zouden zich binnen de merendeels Lika-Servische lijfwacht van Tito aanzienlijke veranderingen hebben voorgedaan.

Voorts zou het huis waarin Jovanka verblijft ook nu nog onder voortdurend scherpe bewaking staan. (B-2/3)(C-6) (G/GR/W).

in

b. De JNA en de nationaliteitenproblematiek

In de JNA is volgens een onbevestigd bericht sinds kort sprake van een "nationale discussie" uitgaande van Kroaten, Kosovo-Albanezen en Slovenen die tot een geruisloze legerhervorming willen overgaan. Daarbij zou het zelfbestuurssysteem ongewijzigd in de JNA moeten worden ingevoerd, waarbij mogelijk iedere republiek een eigen leger met eigen officiersscholen en eigen commandanten zou krijgen. De achtergrond van deze hervorming zou de Servische overheersing in de JNA zijn, zodat bijvoorbeeld de commandant van het 5e Leger, dat in Kroatië is gevestigd, een Serviër zou zijn. De Serviërs zijn tegen deze hervorming omdat dit de afzonderlijke republieken te veel macht zou geven, en met name Markovic zou zich hiertegen hebben verzet. In Servische kringen zou de uit Slovenië afkomstige Dolanc als vermoedelijke stimulator, c.q. initiator, van deze hervormingen worden gezien doch hierbij speelt dat hij in Servië en andere zuidelijke en oostelijke gebieden weinig aanhang zou hebben. Mogelijk zijn onlangs op dit terrein belangrijke beslissingen genomen ten nadele van degenen die grotere bevoegdheden voor de TO en republieken bepleiten, en in dit verband wordt het ontslag van Sumonja als topje van een ijsberg gezien. (C-6)(R)

stgeheim

c. Vlaskalic over binnenlandse toestand

Op 5 oktober verklaarde Dr. Vlaskalic, president van het CC van de CB van de deelrepubliek Servië, voor de televisie in Belgrado dat tegenwoordig in Joegoslavië grote interne stabiliteit is verwezenlijkt, en dat in Servië het zelfbestuurssysteem overtuigend prevaleert. Hij waarschuwde echter dat er in de Joegoslavische samenleving en in het sociaal-politieke gebeuren krachten tegen de koers van de JCB aan het werk zijn en dat dogmatisch-bureaucratische en liberalistisch-technocratische stromingen bestaan, en dat onder meer ook in Servië nationalistische tendensen merkbaar zijn.

Hij meent dat iedereen tegen nationalisme en anti-zelfbestuurs stromingen moet vechten. (C-2)(W)

d. Arrestatie Cominformist

Eind november werd bekend dat de cominformistische leider van de illegale pro-Sovjet CP in Joegoslavië, Perovic, was gearresteerd. (B-2)(G/W).

Commentaar : Ondanks de veelheid van berichten over de kwestie Jovanka bestaat nog steeds geen duidelijkheid over de ware gang van zaken, en of er werkelijk een relatie met de verwijdering van militaire en andere functionarissen bestaat. De verwarring wordt groter door het bericht over de mogelijke "decentralisatie" van de JNA en de versterking van de TO die zouden zijn geblokkeerd. Door het noemen van Dolanc in deze context en mede gelet op diens positie als voorstander van een "massapartij"-concept voor de JCB en dienst minder goede papieren in Servische kringen wordt de inhoud van bedoeld bericht schijnbaar plausibel. Gelet op berichten dat hij binnen de partij een belangrijke rol heeft gespeeld bij de inschakeling van vakgericht kader en bij de versterking van de positie van de JNA binnen de centrale partijleiding, hetgeen met het oog op de nationale eenheid in de post-Tito periode van groot belang wordt geacht, rijzen twijfels over de aannemelijkheid van genoemd bericht, en de thans beschikbare informatie is op dit punt geenszins gelijklopend. Bovendien is de commandant van het 5e district (Kroatië) geen Serviër doch de Kroaat Kolgen Corkovic, volgens de dezerzijds beschikbare informatie. Niet uitgesloten is dat hij feitelijk Lika-Serviër is, hoewel daarvoor dezerzijds geen concrete bewijzen beschikbaar zijn.

Over het geheel genomen ontstaat de indruk dat bij de kwestie-Jovanka en de JNA-TO controverse de nationaliteitenproblematiek centraal staat, hetgeen kan duiden op een opleving van de nationale verdeeldheid met de nodige risico's voor de nationale eenheid na Tito's verdwijnen van het politieke toneel. Mede gelet op de arrestatie van Perovic en op de berichten rond Jovanic en Jovanka Broz Tito speelt tegelijkertijd het probleem van een pro-Sovjet stelling met name in bepaalde Servische groepen, waarbij tussen de twee problemen een verband zou bestaan. Ten gevolge van dit alles ontstaat de indruk dat de ontwikkelingen voor de post-Tito periode in een stroomversnelling zijn geraakt, waarbij de nationale eenheid mogelijk op het spel staat. Enig verband met Jovanka's verdwijning én met de JNA-TO controverse lijkt aannemelijk. Het lijkt snel en redelijk effectief onder controle te zijn gebracht door onder meer het ontslag van Jovanic en het "wegpromoveren" van andere betrokkenen.

geheim e. Bezoek Commandant DDR Luchtstrijdkrachten

Op 9 november ontving de Joegoslavische mindef, Lrgen Ljubicic, de commandant van de DDR luchtstrijdkrachten en luchtverdediging, kolgen Wolfgang, die die dag aan het hoofd van een delegatie voor een officieel bezoek aan Joegoslavië en de Joegoslavische strijdkrachten was gearriveerd. Eveneens op 9 november werd het commando van de Joegoslavische luchtmacht en luchtverdediging bezocht, waar onder meer met kolgen Cemalovic en zijn medewerkers werd gesproken. Deze besprekingen vonden "in een hartelijke atmosfeer" plaats. Gespreksonderwerp vormde de mogelijkheden voor de verdere ontwikkeling van de betrekkingen en samenwerking tussen de luchtstrijdkrachten van de twee landen".

Tijdens hun bezoek bezochten de gasten tevens een aantal eenheden en instellingen van de Joegoslavische luchtmacht en luchtmachtverdediging. Het voorgaande militaire contact tussen de DDR en Joegoslavië betrof het bezoek van een delegatie o.l.v. kolgen Tanaskovic aan de DDR begin september. (C-2)(W).

dentieel Commentaar : Gezien de relatief snelle opeenvolging van de twee vermelde bezoeken zou sprake kunnen zijn van een zekere militaire toenadering tussen de twee landen. Gelet echter op de als "hartelijk" omschreven atmosfeer van de besprekingen tussen Cemalovic en Wolfgang is die uitleg waarschijnlijk voorbarig, omdat in diplomatieke taal een dergelijke omschrijving gewoonlijk duidt op correcte doch terughoudende besprekingen. Deze opvatting wordt versterkt door de recente reeks van militaire contacten van Joegoslavië met westerse mogendheden. Omdat de DDR kan worden gezien als één der trouwste Sovjet bondgenoten rijst de vraag of mogelijk overvliegrechten voor de Sovjet-Unie en haar bondgenoten aan de orde zijn gesteld.

Hoofdstuk B: Economie1. Joegoslaviëa. Betrekkingen met CEMA

Joegoslavië heeft in 1964 een associatie - overeenkomst met CEMA gesloten en neemt sinds die tijd deel aan bepaalde activiteiten van de CEMA organisatie. Aangezien dit land een politiek van "non alignment" tracht te voeren, poogt zij ook om haar economische betrekkingen met Oost-Europa en met het Westen in evenwicht te houden. Zo is Joegoslavië waarnemer van de OECD en GATT, lid van het IMF en heeft het ook een handelsovereenkomst met de EEG gesloten. Politieke factoren en economische restricties hebben er toe geleid dat de economische betrekkingen van Joegoslavië soms belangrijke verschuivingen te zien gaven. De economische recessie in het Westen, en de handelsbeperkingen van de EEG hebben er bijvoorbeeld toe geleid dat de Joegoslavische handel met CEMA lidstaten sinds 1974 sterk is toegenomen.

De "non - alignment" politiek van Joegoslavië is er oorzaak van geweest dat dit land zich steeds verzet heeft tegen de aandrang van de CEMA lidstaten, met name van de Sovjet-Unie, om volledig lid van deze organisatie te worden. Zij beperkt de samenwerking tot "gebieden van gemeenschappelijk belang". De Joegoslavische afvaardiging naar vergaderingen van het "Uitvoerend Comité" van CEMA worden vrijwel altijd geleid door een "Vice Premier".

Bij de lidstaten is dit de Premier.

Sinds 1973 neemt Joegoslavië echter deel aan de activiteiten van vrijwel alle CEMA organisaties. Zij heeft een Permanente Vertegenwoordiger bij de CEMA die deelneemt aan de bijeenkomsten van het Uitvoerend Comité; voorts een vertegenwoordiging bij het CEMA - secretariaat in Moskou en delegaties bij vrijwel alle CEMA-comite's, commissies, conferenties etc. (zie tabel 1).

De Joegoslavische handel met CEMA verdubbelde in de periode 1973-1976. Maakte deze handel in 1973 slechts 28,1 percent uit van de totale Joegoslavische handel, in 1976 was dit uitgegroeid tot 35,4 percent. (zie tabel 2). De CEMA vormt een belangrijk afzet gebied voor Joegoslavische producten, vooral omdat deze producten onderhevig zijn aan westerse quota's t.a.v. de invoer ervan.

Een belangrijk voordeel is ook dat de planmatige opzet van de economische ontwikkeling van de CEMA lidstaten het voor Joegoslavië mogelijk maakt haar import uit en export naar deze landen voor langere perioden op te nemen in haar economisch ontwikkelingsplan.

Aan de economische betrekkingen met CEMA zijn echter ook enkele nadelen verbonden. De belangrijkste is ongetwijfeld het feit dat de Oosteuropese leveringen aan productie-goederen van mindere kwaliteit zijn dan vergelijkbare producten uit het Westen, terwijl de service-verlening meestal ook bij die van het Westen achter blijft.

Joegoslavië heeft ongeveer vijftig bilaterale overeenkomsten gesloten met CEMA - lidstaten t.a.v. specialisatie op het gebied van de economische en technische samenwerking.

Eén en ander heeft tot gevolg gehad dat de Joegoslavische industrie zich sinds 1975 meer is gaan specialiseren, met name op het gebied van de electronica en de auto-industrie. In 1976 is besloten om deze vorm van samenwerking ook in de agrarische sector toe te passen. Joegoslavië heeft met name voordeel van samenwerking in de sectoren transport en energie. Zo worden momenteel belangrijke gezamenlijke werkzaamheden verricht om de bevaarbaarheid van de Donau te verbeteren. Voorts is de ADRIA pijplijn ook voor Joegoslavië van belang, terwijl tijdens de 30^e Raadszitting is besloten dat Joegoslavië aangesloten zal worden op het MIR-systeem, d.w.z. de elektrische hoogspanningsleidingen die de lidstaten verbinden.

De CEMA - lidstaten zijn vooral geïnteresseerd in samenwerking met Joegoslavië in de industriële- en in de grondstoffen sector. De Sovjet-Unie en de DDR hebben bijvoorbeeld grote investeringen gedaan in de bauxietwinning en de aluminium industrie.

De belangrijkste CEMA handelspartner van Joegoslavië is de Sovjet-Unie (verantwoordelijk voor 51 percent van de totale Joegoslavië-CEMA handel in 1976).

In de periode 1971 - 1975 nam de waarde van deze handel t.o.v. 1966-1970 toe van 2,4 miljard dollar tot 5,8 miljard dollar (+250%). In de periode 1976 - 1980 moet de waarde volgens plan met 240 percent toenemen tot 14 miljard dollar.

De beide landen werken met name samen in de sectoren hydro-electrische energie, auto-industrie, textiel en voordeel industrie.

- Vaste Commissies
- materiële en technische voorraden x
- elektrische energie xx
- stoom energie
- kolen x
- olie en gas xx
- geologie x
- ferro-metalen xx
- non-ferro metalen xx
- machine bouw xx
- radio en electronica xx
- chemische industrie xx
- bouw/verheid xx
- lichte industrie x
- voedsel industrie
- landbouw xx
- valuta en financiën xx
- statistiek xx
- standaardisatie xx
- buitenlandse handel xx
- transport xx
- wetenschap en technisch onderzoek xx
- post en telecommunicatie x
- planning xx

- C E M A conferenties
- transport xx
- patentes
- buitenlandse handel xx
- juridische zaken xx
- waterstaat xx
- automatisering bij de staalproductie xx
- C E M A instituten
- nucleair onderzoek
- economische problemen
- standaardisatie

Comité voor de Coördinatie v/d economische plannen

Comité voor energie en grondstoffen

Secretariaat

Comité voor wetenschappelijke en technische samenwerking

- Internationale Bank voor Economische samenwerking

- Internationale Bank voor
 - Internationale arbeidsaan-
 - Intermetall x
 - Internationale arbeidssan-
 - Interatomenergo x
 - Interkhimvolokno x
 - Interlectro x
 etc.

xx - Actieve deelname Joegoslavië.
x - waarnemerstatus Joegoslavië.

1) In 1974 sloot Joegoslavië een creditet overeenkomst met de IIB.

ORGANISATIE SCHEMA C E M A

RAAD

UITVOEREND COMITÉ

C E H E I M

MO 9/77

GEHEIMTABEL IIGEOGRAFISCHE VERDELING JOEGOSLAVISCHE HANDEL (in %)

	<u>E X P O R T</u>				<u>I M P O R T</u>			
	<u>1973</u>	<u>1974</u>	<u>1975</u>	<u>1976</u>	<u>1973</u>	<u>1974</u>	<u>1975</u>	<u>1976</u>
OECD	55,7	46,6	35,7	40,5	62,5	60,5	60,7	56,2
Deide Wereld	10,3	11,9	17,1	17,9	12,7	16,2	14,5	6,9
CEMA	32,1	38,1	45,9	45,9	24,1	22,4	23,9	29,2
USSR	14,2	17,6	24,8	23,4	9,0	9,9	10,5	13,6
TSL	4,4	5,4	6,1	4,7	4,1	3,8	4,1	4,4
Polen	4,4	3,4	4,4	4,1	2,7	1,6	2,5	2,6
DDR	2,9	3,5	4,8	3,9	3,2	2,3	2,9	2,9
Roemenie	2,6	3,1	2,7	2,2	2,3	2,0	1,5	2,8
Hongarije	1,9	2,5	2,2	1,8	1,8	1,5	1,5	1,7
Bulgarije	1,5	1,7	1,3	1,3	1,0	1,0	0,9	0,9

Hoofdstuk C : Landstrijdkrachtenim 1. Activiteitena. Warschaupakt

(1) Algemeen

De oefen/opleidingsactiviteit bij de Warschaupakt landstrijdkrachten in de Centrale Sector was gedurende de verslagperiode gering tot zeer gering. Dit was voornamelijk het gevolg van de halfjaarlijkse personeelwisseling bij de Sovjet Groepen van Strijdkrachten, welke tot bijna halverwege de maand november voortduurde. De daarna aangevangen basis en specialistenopleiding vindt voor het grootste deel plaats in de onmiddellijke omgeving van de garnizoenen.

Vanaf 22 november vond opnieuw een aantal Aeroflotvluchten plaats naar vliegvelden in de DDR. Of deze vluchten een voortzetting van de luchttransportfase betekenden kon tot op heden niet worden vastgesteld. Aanvankelijk werd aangenomen dat de luchttransportfase van de halfjaarlijkse personeelwisseling op 12 november werd beëindigd.

(2) Militaire parade te Moskou

Op 7 november vond, ter gelegenheid van de 60e verjaardag van de oktoberrevolutie, in Moskou een grote militaire parade plaats. Hoewel er de laatste jaren een tendens merkbaar was om militaire parades een minder spectaculair karakter te geven, was deze parade bijna twee keer zo groot als voorgaande jaren. De omvang van de gehouden parade houdt vermoedelijk verband met het bijzondere karakter dat de Sovjet-autoriteiten aan dit jubileum gaven.

Naast reeds eerder getoond materieel reden dit jaar ook mee: de 122 mm mechvuurmond M-1974, de 152 mm mechvuurmond M-1973, de nieuwe T-72 tank en een BRDM-uitvoering voorzien van een lanceerinrichting voor het afvuren van vijf raketten.

Vermoedelijk gaat het bij laatstgenoemde om een lanceerinrichting bestemd voor het afvuren van geleide anti-tankraketten van de zgn. 2e generatie. Het bij de Sovjet strijdkrachten aanwezig zijn van een dergelijke anti-tankkraket werd sedert enige tijd vermoed.

im 2. De Sovjet Diversie Brigades

"Parachutisten moeten zeer moeilijke opdrachten kunnen uitvoeren, veelal bij nacht op duizenden kilometers van hun basis landen en zelfstandig of in kleine groepen opereren in de rug van de vijand".
Legergeneraal V.P. Margelov, Bevelhebber der Luchtlandingstroepen.

a. Algemeen

Luchtlandingstroepen vormen de elite van de Sovjet landstrijdkrachten, en zijn goed geschoold in de communistische ideologie. De "Brigadi Diversiya" worden evenwel beschouwd als de crème, van de luchtlandingstroepen.

Door bijzondere geheimhoudingsmaatregelen hebben deze brigades een geïsoleerder bestaan dan de acht luchtlandingsdivisies. Ter verduidelijking van de benaming van deze brigades, moge het volgende dienen. In Russische terminologie betekent "diversiya" heimelijke actie van speciaal geoefende kleine eenheden, opgeleid om vijandelijk personeel te doden en objecten te vernietigen, met het doel de vijand afbreuk te doen en zijn moreel te ondermijnen.

b. Onstaan

Naast de "desantniki" die de luchtlandingsdivisies bemannen, kende men vroeger bij de luchtlandingstroepen de zogenaamde "reidoviki" en "vysotniki", die in kleine verbanden (Brigadi Osobovo Naznacheniya) werden ingezet, en een zelfde taakstelling hadden als westerse para-commando eenheden.

Vermoedelijk zijn in het begin van de zeventiger jaren de laatste twee categorieën opgegaan in de "Brigadi Diversiya", die we hierna diversiebrigades zullen noemen.

De diversiebrigades zijn opgericht en geformeerd naar voorbeeld van de Duitse Brandenburg-eenheden (WO II), de Britse SAS en de Amerikaanse Special Forces.

c. Taken

Mogelijke taken van diversiebrigades zijn:

- (1) Vernietiging van nucleaire inzetmiddelen, opslagplaatsen van kernwapens en radar installaties.
- (2) Sabotage, inlichtingen-opdrachten, moordaanslagen en contact met subversieve organisaties.
- (3) Overvallen van regeringscentra, stafkwartieren, commandoposten, logistieke en verbindingcentra.

- (4) Verkenning van / initiële aanval op vliegvelden.
- (5) Doelopsporing t.b.v. lucht- en raketstrijdkrachten.
- (6) Misleidende / storende acties in achtergebieden, onder meer in het kader van de elektronische oorlogvoering.
- (7) Psychologische oorlogvoering.

d. Samenstelling, opleiding en uitrusting

De oorlogsterkte van een diversiebrigade wordt geschat op circa 400 man, waaronder 70 officieren en circa 330 overigen. Hieruit kunnen circa 60 operationele groepen worden gevormd. Deze groepen hebben doorgaans een sterkte van minder dan 10 man; afhankelijk van de aard van de opdracht kunnen echter grotere eenheden worden ingezet, maximaal ter sterkte van een compagnie.

De officieren worden geselecteerd op de Hogere Luchtlandings-school te RYAZAN (200 km z.o. van Moskou) en spreken na scholing vloeiend Engels, Duits en/of Frans.

Het percentage officieren en onderofficieren is hoger dan in de reguliere luchtlandingseenheden. Soldaten worden doorgaans geselecteerd uit ethnische groepen welke overeenkomen met de bevolking van mogelijke gebieden van inzet, zij krijgen aanvullend taalonderwijs.

Gevechtstenuë en dagelijks tenuë zijn indentiek aan die van de reguliere luchtlandingstroepen.

De opleiding is sterk gespecialiseerd en staat onder supervisie van de GRU (de militaire inlichtingendienst).

Er wordt onder meer geoefend in NAVO-uniformen en burgerkleding. De diversiebrigades voeren geen zware uitrusting; de eenheden beschikken over handvuurwapens, handgranaten, lichte groepswapens (waaronder vlammenwerpers), springstoffen en geavanceerde radio- en elektronische apparatuur.

e. Inzet

In het kader van speciale operaties kunnen diversiebrigades tot op grote diepte (tot 1000 km) worden ingezet, direct vóór of bij het uitbreken van de vijandelijkheden, zonodig direct vanuit de Sovjet-Unie.

Bij de inzet spelen KGB (de staats veiligheidsdienst) en GRU een grote rol.

Men onderscheidt twee soorten van inzet:

(1) De strategische; hieronder wordt verstaan de inzet buiten het theater van militaire operaties.

(2) De operationeel/tactische; hieronder wordt verstaan de inzet binnen het theater van militaire operaties.

De inzet als genoemd onder pt (1) wordt geleid door de KGB, terwijl de inzet als genoemd onder pt (2) hoofdzakelijk een GRU verantwoordelijkheid is. Specifieke operaties blijven echter een KGB verantwoordelijkheid.

Officieren van beide diensten zullen vaak bij operationele groepen kunnen worden ingedeeld.

Inzet vindt voornamelijk plaats in die achtergebieden waar zwaartepunten van de frontoperaties zijn gepland.

De operationele groepen worden ingezet door middel van vliegtuigen (HALO (high altitude low opening) afwerptechniek), onderzeeboten of infiltratie in burgerkleding.

f. Indeling en sterkten

Vermoedelijk beschikt thans ieder militair district van de Sovjet-Unie, over een diversiebrigade, die in oorlogstijd kan worden ingedeeld bij een front.

Bij de GSVG is een diversiebrigade aanwezig in NEURUPPIN (50 km n.w. van Berlijn).

Het is zeer wel mogelijk dat in deze lokatie tevens bij toebeurt diversiebrigades uit de Sovjet-Unie worden gelegerd om vertrouwd te raken met het Westeuropese terrein, de infrastructuur en overige kenmerken.

Naar verwachting zal de GSVG in geval van oorlogsvoorbereiding worden versterkt met een tweede diversiebrigades uit een van de westelijke militaire districten van de Sovjet-Unie.

Voorts beschikken de NSWP-landen in de NATO GUIDELINE AREA ieder over een diversie - eenheid die qua sterkte en operationele inzet overeenkomt met een Sovjet diversiebrigade.

In de Centrale Sector van de NAVO moet dan ook rekening worden gehouden met een initiële inzet van circa 300 operationele groepen.

g. Samenvatting en conclusie

Het WP beschikt met haar diversie eenheden over een geducht potentieel om, tot op grote diepte in het NAVO-gebied, oorlogsvoorbereidingen en verplaatsingen te ontwrichten. In het bijzonder zullen achtergebieden het doelwit zijn van deze acties. Mede gelet op de ervaringen uit de Tweede Wereldoorlog kunnen kleine gespecialiseerde eenheden de gevechtsvoering en vooral het gebruik van aanvoerlijnen fnuiken. In dit kader zijn het vooral ongecoördineerde beveiligingsmaatregelen, die als neveneffect een storende invloed hebben, treffend in deze is de uitspraak van Generaal Bradley gedurende het Ardennen offensief in 1944, toen geinfiltreerde Skorzeny - eenheden het achtergebied bedreigden:

"Een half miljoen GI's spelen kat en muis met elkaar. Rang noch legitimatie kunnen iemand lange verhoren besparen op ieder kruispunt".

Meer recent en mogelijk meer indicatief was de inval in Tsjechoslowakije in 1968, waarbij de initiële acties in Praag feilloos door Sovjet diversie - eenheden werden uitgevoerd.

3. Polen

identieel

a. Nieuwe dienstvoorschriften bij het Poolse Volksleger

Met ingang van 12 oktober 1977 zijn bij het Poolse Volksleger vier nieuwe dienstvoorschriften van kracht geworden, n.l.:

voorschrift Inwendige Dienst, voorschrift Kazerne en Wachtdienst, voorschrift Exerctie en wet op de Militaire Discipline.

Alhoewel de volledige tekst van alle dienstvoorschriften nog niet ter beschikking is, kan wel melding gemaakt worden van de volgende opvallende punten:

- In het nieuwe dienstvoorschrift Kazerne en Wachtdienst staat o.a. dat de militair verplicht is de avond-nieuwsberichten te beluisteren.

Verder blijken de regels t.a.v. het hanteren van wapens aanzienlijk te zijn verscherpt.

De regels voor wat betreft het uiterlijk voorkomen (bijv. haardracht) zijn iets soepeler geworden.

- In de gewijzigde wet op de Militaire Discipline valt een aantal punten op zoals:

De verplichting van meerderen om hun soldaten de waarden van de socialistische ideologie bij te brengen.

Het samenwerken van militaire collectieven met militaire meerderen om de militaire discipline te versterken.

Het onder de krijgstucht vallen van studenten aan hogere scholen indien zij daar militair onderricht krijgen.

tgeheim

b. Personalia

Ter gelegenheid van de 34e verjaardag van het Poolse Volksleger (12 oktober) werden de volgende officieren bevorderd tot Wapengeneraal:

- Divgen Z. NOWAK, Plaatsvervangend minister van Defensie tevens Hoofdinspecteur voor Planning en Techniek.
- Divgen M. OBIEDZINSKI, Plaatsvervangend minister van Defensie tevens Hoofdkwartiermeester van het Poolse Volksleger.

Commentaar: Deze bevorderingen mogen als een logisch gevolg gezien worden van de benoeming tot Plaatsvervangend minister van Defensie medio 1976.
(zie MO 6/76)

Het gestelde in MO 6/76 betreffende het in toenemende mate toekennen van belang aan de functies van Hoofdinspecteur voor Planning en Techniek en Hoofdkwartiermeester wordt hiermede bevestigd. De volgende functies worden nu in het Poolse Volksleger bekleed door Wapengeneraals:

- Plv Mindef voor Algemene Zaken (1e Plv)
- CGS
- Hoofdinspecteur Opleidingen
- Hoofdinspecteur Territoriale Verdediging
- Hoofdinspecteur voor Planning en Techniek
- Hoofdkwartiermeester
- Chef van de Hoofdafdeling Politieke Zaken bovendien de Poolse
- Plv CS bij de Warschaupakt Strijdkrachten.

lm

4. Materieel

a. Tijdens de parade te Moskou op 7 nov j.l. werd onder meer het volgende materieel waargenomen:

- middelbare tank T-72.

Deze week in een aantal opzichten af van de T-72, zoals wordt waargenomen bij GSVG eenheden.

Afwijkend zijn o.a. de plaats van de IR-schietschijnwerper, ogenschijnlijk geen coaxiale mitrailleur, vorm en arrangement van kisten aan buitenzijde van de toren, één enkele diepwaadschacht en de opbergplaats daarvan, het achterdek, loopwerk etc.

- anti-tank geleidwapen lanceerinrichting.

Deze, nog niet eerder waargenomen, lanceerinrichting bestaat uit vijf, op één rij naast elkaar geplaatste, lanceerbuizen. Het geheel is gemonteerd op een BRDM-2 onderstel.

Commentaar: Het "parade model" middelbare tank is waarschijnlijk een voorserie, althans ouder model van de T-72. Of de atgw lanceerinstallatie bestemd is voor een nieuwe, eventueel 2e generatie, dan wel voor een gemodificeerde bekende raket kan nog niet worden vastgesteld.

b. Bij de GSVG werd het bestaan van een nieuwe meervoudige raketwerper vastgesteld, die de voorlopige benaming "meervoudige raketwerper M-1977" heeft gekregen.

Als wapendrager fungeert een ZIL-135.

De raketwerper, met een geschat kaliber van 240-250 mm, bestaat waarschijnlijk uit 9 schietbuizen, gegroepeerd in 2 rijen boven elkaar, met een geschatte lengte van ca 5 m.

In vuurpositie worden 4 (?) stempels neergelaten voor stabilisering.

Bij het systeem behoort een herbevoorravingsvoertuig, eveneens op ZIL-135 onderstel.

Dit voertuig is voorzien van een, centraal geplaatste, herlaadinrichting en waarschijnlijk 12 raketten van 4,5-5 m lengte, gegroepeerd in 2 "paketten" van elk 6 stuks.

Commentaar: De Sovjet-Unie heeft steeds grote waarde toegekend aan meervoudige raketwerpers en deze kwamen in een scala van kalibers voor.

De laatste jaren was echter duidelijk sprake van standaardisatie van kalibers m.n. 122 mm (BM-21 en 140 mm (RPU-14, in gebruik bij luchtlandingseenheden).

Deze nieuwe meervoudige raketwerper behoeft geen vervanger te zijn voor de BM-21 doch kan een aanvullende rol gaan spelen.

DEEL II: MIDDEN OOSTEN/AFRIKAim 1. De positie van de SU

De Egyptische initiatieven m.b.t. het Midden-Oosten vraagstuk, die hebben geleid tot rechtstreekse onderhandelingen tussen Egypte en Israël (in welk verband nog steeds gegevens ontbreken die het persbericht over een bemiddeling van de Roemeense president Ceauscescu inzake de rechtstreekse contacten tussen Sadat en Begin bevestigen), zijn door Moskou negatief ontvangen. In de verklaring, die na het recente bezoek van de Syrische minister van Buitenlandse Zaken, Khaddam, aan Moskou werd uitgegeven, blijkt echter niet alleen kritiek op president Sadat, maar ook op de radicale Arabische staten wegens hun verzet tegen vredesbesprekingen. In deze in gematigde termen gestelde verklaring, werd Egypte niet rechtstreeks genoemd. De SU en Syrië streven volgens dit communiqué naar een alomvattende (vredes) regeling en staan verder de deelname van de PLO (aan een vredesconferentie in Genève) op voet van gelijkheid voor. (W,Gr,G) (B-3)

Commentaar: De Egyptische initiatieven hebben niet alleen een einde gemaakt aan de langzaam vorderende toenadering tussen Egypte en Libië én de verdeeldheid in de Arabische wereld inzake het Midden-Oosten vraagstuk zo niet verscherpt dan wel duidelijker in het daglicht gesteld, maar kunnen ook tot een (verdere) intensivering van de contacten tussen de SU enerzijds en Syrië en de PLO anderzijds leiden. Vooral nog lijken zowel Syrië als de PLO, waarvan de woordvoerder voor buitenlandse zaken Qaddoumi begin november en mogelijk onlangs opnieuw een bezoek aan de SU heeft gebracht, niet bereid zich volledig aan te sluiten bij het in de Libische hoofdstad Tripoli bijeenkomende Arabische "Afwijzingsfront" (Libië, Algerije, Irak, Zuid-Jemen, en de radicale Palestijnse organisaties) dat elke vredesregeling afwijst. Er zijn aanwijzingen, dat Moskou door het opvoeren van de wapenleveranties aan Syrië (en wel in het kader van een in juli gesloten, nieuwe wapenovereenkomst ter waarde van 500 miljoen dollar)

de banden met dit land niet alleen in politiek maar ook in militair opzicht nauwer poogt aan te halen om mede langs die weg de betrokkenheid van de SU bij de ontwikkelingen in het Midden-Oosten te onderstrepen. In dit verband kan er onder meer op worden gewezen dat in augustus en september 30 stuks van de 122 mm gemechaniseerde vuurmond M-1974 aan Syrië zijn geleverd. Aangenomen wordt, dat Syrië in totaal 60 stuks heeft ontvangen. Volgens betrouwbare informatie beschikt Syrië nu ook over SAM-9.

2. Libanon

De situatie in Zuid-Libanon heeft ondanks de Palestijnse raket-aanvallen op civiele doelen in Israël (begin november) en de direct daarop volgende Israëlische tegenacties, waarvan de inzet van de Israëlische luchtmacht tegen Palestijnse doelen in het gebied rond Tyrus het voornaamste onderdeel vormde, geen fundamentele wijziging ondergaan. Het bestand, dat sinds eind september van kracht is, bleef min of meer gehandhaafd. De impasse in het overleg tussen de Syrische en Libanese autoriteiten en de PLO over de uitvoering van de op Zuid-Libanon betrekking hebbende bepalingen van het in de afgelopen zomer door deze drie partijen overeengekomen Chtaura-akkoord duurt onverminderd voort. Zo hebben de besprekingen tussen de Libanese president Sarkis en diens Syrische collega Assad, tijdens het bezoek van eerstgenoemde aan Syrië (5-6 november), weinig resultaat gehad. De beide presidenten zijn er voorzover bekend niet in geslaagd overeenstemming te bereiken over de wijze waarop de moeilijkheden die tot dusver uitvoering van voornoemd akkoord in Zuid-Libanon hebben verhinderd, uit de weg kunnen worden geruimd. (B-3) (W,R,G)

Commentaar: De kansen op een stabilisering en normalisering van de situatie in Zuid-Libanon, waaraan de toepassing van de Chtaura-overeenkomst een belangrijke bijdrage zou kunnen leveren, zijn uiterst gering. Israël, dat met de door de luchtmacht uitgevoerde bombardementen op Palestijnse doelen opnieuw heeft aangetoond geen hervatting van Palestijnse activiteiten vanuit Zuid-Libanon tegen Israël te zullen dulden, lijkt daarin gesteund door de Christelijke groeperingen, enkel akkoord te zullen gaan met een volledige Palestijnse terugtrekking uit alle delen van Zuid-Libanon. De regering Begin heeft weinig belang bij een uitvoering van de Chtaura bepalingen, aangezien daardoor niet alleen de positie van de PLO en Syrië in de Arabische wereld zou worden versterkt en de nauwe banden tussen Israël en de door de Christelijke militia beheerste dorpen in Zuid-Libanon zouden worden verzwakt, maar ook de Palestijnse (gewapende) presentie in bepaalde delen van het Israëlisch-Libanese grensgebied zou worden gelegaliseerd.

De uitvoering van Chtaura wordt tevens bemoeilijkt door de verdeeldheid in het Palestijnse kamp. De tot het zgn. "Verwerpingsfront" behorende organisaties hebben in tegenstelling tot de PLO de Chtaura-overeenkomst afgewezen. Ook de terughoudendheid van de Libanese regering om de moeizaam opgebouwde kern van het nieuwe Libanese leger, waarvan de uiteindelijke totstandkoming a.g.v. het feitelijk voortduren van de politieke crisis in Libanon voorlopig op zich zal laten wachten, in het Zuiden in te zetten zonder een gedegen voorbereiding en toestemming van de bij het conflict betrokken partijen, vormt een belemmerende factor.

De incidenten die deze maand in het Zuiden hebben plaatsgevonden (en waar mogelijk ook de tot de PLO behorende Fatah en actieve rol bij heeft gespeeld), hebben de Libanese autoriteiten geenszins van standpunt in deze kwestie doen veranderen. Eerder mag verwacht worden dat de druk op de Palestijnse verzetsbewegingen om akkoord te gaan met een eenzijdige terugtrekking uit het Zuiden verder zal toenemen. Hiertoe zijn deze echter niet bereid. De oplossing van het Zuid-Libanese vraagstuk, waarover de direct bij het conflict betrokken partijen (a.g.v. hun tegengestelde belangen) tot dusver geen vergelijk wisten te bereiken, wordt daarnaast nog bemoeilijkt door de gebleken Israëlische onverzettelikhed inzake het Palestijnse vraagstuk in het Midden-Oosten overleg en het ontbreken van steun vanuit de Arabische wereld voor elke regeling van het Libanese conflict die Syrië in Libanon en op de Palestijnen en dominerende invloed zou verschaffen.

heim

3. Het Zuidelijke Rode Zee-gebied/De Hoorn van Afrika

Somalië heeft half november het in 1974 met de SU gesloten verdrag van vriendschap en samenwerking opgezegd. Daarnaast werd opdracht gegeven tot terugtrekking van alle (civiele en militaire) Sovjet adviseurs.

Deze terugtrekking zou nu voltooid zijn. Ook is aangekondigd, dat het ambassadepersoneel van de SU en Somalië in de respectievelijke hoofdsteden zal worden ingekrompen (tot mogelijk 8 man). Tevens heeft de Somalische regering de diplomatieke betrekkingen met Cuba verbroken en de Cubaanse adviseurs gelast het land te verlaten.

Voorzover bekend was de Cubaanse en Sovjet presentie in Somalië de afgelopen maanden sterk teruggelopen (in het kader van de aanzienlijk in betekenis toenemende politiek-militaire steunverlening van beide landen aan Ethiopië). Zo werd begin september de omvang van het Sovjet personeel nog op 6.000 man geschat. Volgens enkele berichten was dit aantal in november teruggelopen tot 2.000 à 3.000 en betrof het Somalische besluit tot uitwijzing van het Cubaanse personeel hoogstens 250 man. (B-3)(W,R,G,Gr)

Commentaar : Hoewel er nog geen sprake is van een volledige breuk met Moskou, heeft Somalië met het bovengenoemde besluit een einde gemaakt aan de (in het vriendschapsverdrag van 1974 vastgelegde) nauwe politiek-militaire betrekkingen met de SU. Met deze koerswijziging heeft Somalië de politieke consequenties getrokken uit de intensivering van de betrekkingen tussen de SU en Cuba enerzijds en Ethiopië anderzijds. Voor de Somalische regering, die bovengenoemde regeringsbesluiten reeds langere tijd overwoog, lijkt de doorslag te hebben gegeven, dat de militaire hulp van de SU aan Ethiopië de afgelopen tijd zeer sterk is opgevoerd en het Kremlin de wapenleveranties aan Somalië nagenoeg had stopgezet. Dit alles heeft er immers in belangrijke mate toe bijgedragen, dat tot dusver een beslissende overwinning van de (pro-) Somalische eenheden op de Ethiopische troepen in de strijd om de Ogaden is uitgebleven.

De uitwijzing van de Cubaanse adviseurs zal geen negatieve gevolgen van betekenis hebben voor de Somalische economie of de huidige oorlogsinspanning. Anderzijds mag niet worden uitgesloten, dat de breuk met Cuba kan leiden tot een (verdere) uitbreiding van de Cubaanse presentie in Ethiopië. Hieraan moet wèl worden toegevoegd, dat de betrokkenheid van Cuba bij de ontwikkelingen in Angola, die de afgelopen tijd duidelijk is toegenomen, een actieve deelname door omvangrijke Cubaanse gevechtseenheden aan de strijd in Ethiopië nog steeds onwaarschijnlijk maakt.

Hoewel de Somalische president Barre reeds verschillende malen melding heeft gemaakt van de aanwezigheid van 15.000 tot 20.000 Cubaanse soldaten in Ethiopië, zijn er geen betrouwbare gegevens die wijzen op een dergelijke, omvangrijke Cubaanse betrokkenheid bij de strijd in Ethiopië.

Wanneer de Cubaanse regering, die Somalië heeft beschuldigd van het plegen van agressie tegen Ethiopië, inderdaad zou besluiten tot het sturen van meer militaire adviseurs, dan zullen deze primair betrokken worden bij de opleiding van militair personeel en vooral bij de training van Ethiopische militairen in het gebruik van het door de SU geleverde militaire materieel.

In een in Somalië nogal hard aangekomen verklaring van de Cubaanse Minbuza begin november wordt tevens nog eens op de rechtmatigheid van Cuba's militaire betrokkenheid in Afrika gewezen.

Het vertek van de civiele Sovjet adviseurs, die op alle niveau's van het bestuursapparaat werkzaam zijn geweest, zal mogelijk worden gecompenseerd door het aantrekken van personeel uit die

Arabische staten, die zich aan de kant van Somalië hebben opgesteld in het conflict met Ethiopië. Het uitwijzen van de Sovjet militaire adviseurs kan ernstiger gevolgen hebben, wel moet hieraan worden toegevoegd, dat zij sinds het begin van de strijd tussen Ethiopië en Somalië naar nu blijkt slechts beperkte functies hebben mogen uitoefenen.

Blijkbaar heeft het verloop van de oorlog in de Ogaden, waar de Sovjet adviseurs geen rol bij speelden, president Barre ervan overtuigd, dat de uitwijzing van het militaire Sovjet personeel de militaire capaciteit van Somalië nauwelijks zou verzwakken. Het is bovendien niet uitgesloten dat de functies van de Sovjet adviseurs zullen worden overgenomen door (het met Sovjet materieel vertrouwd) personeel uit bevriende Arabische staten, waarbij vooral Irak een niet onbelangrijke rol zou kunnen gaan spelen, al zou Sovjet druk de omvang ervan kunnen beperken. Somalië zal nu naar alle waarschijnlijkheid de betrekkingen met het Westen en de (deels behoudende) Arabische staten nauwer pogen aan te halen. Daarbij moet onder meer aan Egypte, Saoudi-Arabië en Iran gedacht worden. Egypte, waaraan president Barre onlangs nog een bezoek heeft gebracht, kan (eventueel samen met Soedan) Somalië mogelijk voorzien van de benodigde reserve-onderdelen en het militaire materieel waarmee de strijd tegen de (mede door de Sovjet wapenleveranties sterker wordende) Ethiopische strijdkrachten in de Ogaden voorlopig zou kunnen worden voortgezet. Saoudi-Arabië en Iran zijn in beginsel in staat door olieleveranties en de financiering van nieuwe Somalische wapenaankopen de positie van Somalië op langere termijn in politiek, economisch en militair opzicht veilig te stellen.

Van hun kant is echter enige terughoudendheid te verwachten zolang Somalië blijft streven naar de vorming van een Groot-Somalië, waarvan niet alleen het huidige Somalië en de Ogaden, maar óók het dit jaar onafhankelijk geworden Djibouti en het Noord-Oosten van Kenia deel uit zouden moeten maken.

Ook de grote Westerse mogendheden zullen daarop aandringen, deze zullen zelf eveneens omzichtig opereren om niet, door in het huidige conflict ondubbelzinnig partij te kiezen voor het binnen de organisatie van Afrikaanse eenheid geïsoleerde Somalië, hun betrekkingen met de overige Afrikaanse staten op het spel te zetten.

Het streven van de SU om het aanknopen van nauwe politiek-militaire betrekkingen met Ethiopië te combineren met een dominerende invloed in Somalië is mislukt. De Somalische koerswijziging heeft de positie van de SU in het Zuidelijke Rode Zeegebied op dit moment verzwakt. In het bredere kader van de besprekingen tussen de VS en de SU over de Indische Oceaan moet de invloed op de Sovjet positie van het e.e.a. worden afgewacht. De SU is door de Somalische autoriteiten het gebruik van de eertijds aan (vooral) de SOVINDRON ter beschikking gestelde faciliteiten in Berbera (en Chisimao en Uanle Uen in het Zuid-Westen van Somalië) ontzegd. De SU zal de verwerving van nieuwe (haven) faciliteiten in de regio moeten gaan nastreven. Hierbij zal het Kremlin zich vooral richten op Zuid- en Noord-Jemen en op Ethiopië. De recente regeringswisseling in Noord-Jemen heeft de kansen op succes voor de SU in dat land verkleind. M.b.t. Zuid-Jemen kan worden opgemerkt, dat niet alleen een aantal van de uit Somalië afkomstige militaire Sovjet adviseurs naar Zuid-Jemen zijn overgebracht maar óók het voorheen in de haven van Berbera gelegen droogdok (capaciteit 8.000 ton). Dit dok ligt momenteel voor de haven van Aden. Naar verluidt heeft de SU

uitbreiding van de militaire hulp aangeboden aan de Zuid-Jemenitische regering in ruil voor havenfaciliteiten (in Aden) voor SOVINDRON. Het is onbekend of en zo ja, hoe de regering van Zuid-Jemen op dit aanbod heeft gereageerd. In het verleden heeft Zuid-Jemen zich officieel wel steeds verzet tegen buitenlandse bases in het gebied van de Indische Oceaan. Wanneer Zuid-Jemen toch permanente faciliteiten (in de haven van Aden) aan de SU ter beschikking zou stellen, zou dit binnen de Arabische wereld sterk negatieve reacties oproepen en met name de verhouding tussen Zuid-Jemen en Saoedi-Arabië nadelig beïnvloeden.

In beginsel vormen ook de Ethiopische havensteden Assab en Massawa een (zij het strategisch minder gunstig gelegen) alternatief voor de faciliteiten in Berbera. Daaraan moet echter worden toegevoegd, dat het allerminst is uitgesloten, dat in de toekomst Ethiopië onder (militaire) druk van de Eritrese bevrijdingsbewegingen de controle over deze havenplaatsen zal verliezen. Toch kan de Sovjet wapenhulp in politiek en mogelijk zelfs op de langere termijn militair opzicht de basis leggen voor het beschikbaar komen van de Ethiopische havenfaciliteiten voor de SU. De SU heeft de laatste maanden de wapenleveranties aan Ethiopië sterk opgevoerd. Blijkbaar vindt deze bijstand plaats in het kader van een tijdens het bezoek van Mengistu aan Moskou in mei j.l. ondertekende wapenovereenkomst, die de levering schijnt te omvatten van militair materieel (200-300 T-55 tanks, 48 FISHBED /MIG-21 vliegtuigen, 12 MI-8/HIP helicopters en een onbekend aantal SA-3 en SA-7 raketten) ter waarde van zo'n 400 miljoen dollar. Door de SU zou zelfs de levering van FLOGGER/MIG-23 vliegtuigen zijn voorgesteld. Ook de DDR is ingeschakeld bij de militaire hulpverlening (van de SU) aan Ethiopië, terwijl ook Zuid-Jemen, dat zich steeds meer aan de kant van het

Mengistu-bewind en tegen Somalië is gaan opstellen, in dit opzicht actieveris dan ooit tevoren. In het kader van deze militaire bijstand is in Ethiopië ook het aantal militaire adviseurs, technici en instructeurs uit bovengenoemde drie landen sterk toegenomen.

Terwijl het aantal adviseurs uit de DDR nog onbekend is en de schattingen v.w.b. de Sovjet presentie uiteenlopen van 100 tot 500 man, wordt aangenomen dat rond 300 Zuid-Jemenieten bij de militaire hulpverlening zijn betrokken.

Al deze buitenlandse adviseurs zijn naar alle waarschijnlijkheid voor het merendeel belast met de training van Ethiopische militairen (vooral piloten), de assemblage van de geleverde vliegtuigen en het gereedmaken van het overige militaire materieel voor gebruik, en het onderhoud ervan.

Er zijn sterke aanwijzingen, dat het Kremlin er bij de Ethiopische regering op aangedrongen heeft in de Ogaden een offensief te openen tegen de (pro-)Somalische eenheden aldaar. Hoewel een op de herovering van de Ogaden gerichte, grootscheepse Ethiopische aanval zeker de eerstkomende maanden vrijwel uitgesloten is, behoort een beperkt offensief van de Ethiopische strijdkrachten in beginsel tot de mogelijkheden. Voorlopig lijkt echter het initiatief nog in handen van Somalië, dat er evenwel tot dusver niet in is geslaagd de Ethiopische eenheden uit de steden Harrar en Dire Dawa te verdrijven.

De kansen daarop worden zelfs steeds kleiner nu de Sovjet wapenleveranties Ethiopië ock wat betreft militair materieel een overwicht op Somalië verschaffen. De vooruitzichten voor de Somalische regering zijn dan ook niet rooskleurig te noemen. Hierbij moeten wel twee kanttekeningen worden gemaakt. Zo is de situatie in Eritrea voor de Ethiopische regering verder verslechterd. De kansen op een nauwere (politieke) samenwerking tussen de drie in deze provincie opererende bevrijdingsbewegingen zijn na de ondertekening van een overeenkomst in Khartoum (oktober) toegenomen. Daaraan lijken naast Soedan ook Irak, Somalië en Saoudi-Arabië een bijdrage te hebben geleverd. Een tweede factor van betekenis is het feit, dat de binnenlandse onrust in Ethiopië nog steeds bijzonder groot is. De linkse (civiele) oppositie is nog immer actief. Daarnaast zijn er geen aanwijzingen, dat de executie van de vice-voorzitter van de regerende militaire raad (Dergue), Atnafu Abate, een einde heeft gemaakt aan de machtsstrijd binnen de militaire leiding. Voorlopig heeft de uitschakeling van Abate, die doorging voor een van de gematigde Dergue-leden en mogelijk zelfs een compromis met de Eritrese bevrijdingsbewegingen heeft voorgestaan, de positie van Mengistu Mariam versterkt. Het is niet uitgesloten dat nieuwe zuiveringen zullen volgen om (de invloed van) de "burgerlijke" elementen binnen het leger definitief te elimineren. Dit zou zonder twijfel de kansen op militaire successen aan één van beide fronten nadelig beïnvloeden. Anderzijds is het niet ondenkbaar, dat ook Mengistu zelf, die onlangs met een bezoek aan Moskou en Cuba zijn streven naar nauwe banden met de betreffende regering nogmaals onderstreepte, het slachtoffer zal worden van bovengenoemde, interne machtsstrijd.

Naar verluidt zou namelijk óók een conflict binnen de radicale vleugel van de Dergue tot de mogelijkheden behoren. Daarbij zou een beslissende rol kunnen zijn weggelegd voor één van de leiders van het extremistische kamp, de sergeant Legesse Asfaw, die aan het hoofd staat van het politieke kader binnen het leger en tevens leiding geeft aan het comité dat verantwoordelijk is voor de politisering van de strijdkrachten.

Samenvattend kan gesteld worden dat de voortdurende interne onrust en strubbelingen niet bevorderlijk lijken te zijn voor het moreel van de Ethiopische strijdkrachten.

DEEL III: VERRE-OOSTEN

fidentieel

1. Chinaa. Achtergrond en inhoud van het "Volksdagblad" artikel over de drie werelden theorie

Op 1 november werd in een speciale editie van het "Volksdagblad" door de redactiestaf van dit partijorgaan de tot dusver omvangrijkste weergave en rechtvaardiging van de huidige chinese buitenlandse politiek gegeven. Dit gebeurde onder de titel: "Chairman Mao's Theory of the Differentiation of the Three Worlds is a major contribution to Marxism-Leninism". Het belangrijkste doel van het 35.000 woorden tellende artikel lijkt te zijn om een ideologische ondergrond te geven aan de stelling dat vandaag de dag tussen China en de SU een onverzoenlijke tegenstelling bestaat, welke tot de constanten van de internationale politiek behoort. In verband daarmee kan gesteld worden dat het tijdstip van publicatie van het artikel, nl. aan de vooravond van de festiviteiten in Moskou t.g.v. de 60e verjaardag van de Oktober Revolutie, nauwelijks toevallig genoemd kan worden. Ook indiceert het de chinese bereidheid tot contacten met andere landen. De beide supermogendheden echter, die volgens de leer van Lenin allebei imperialistisch zijn en op grond daarvan de wereldheerschappij nastreven, oefenen druk uit op de overige landen, echter met dien verstande dat de SU vandaag de dag duidelijk in het offensief is, terwijl de VS zich in het defensief bevinden. Deze oorspronkelijk door Mao Tse-toeng geformuleerde en sinds 1974 verder door Tsjoen En-lai en Teng Hsiao-ping uitgewerkte theorie vormt al geruime tijd de ideologische basis van de chinese buitenlandse politiek. Hierbij leek zich hoe langer hoe sterker het probleem voor te doen hoe China's nationale (Staats)belang van het voeren van een oppositionele/confrontatie politiek t.o.v. de SU verzoend kan worden met de revolutionaire eisen welke de ideologie stelt.

M.a.w. hoe verdedigt men ideologisch een coalitie tussen bougeoisie en het proletariaat in de "Onafhankelijkheidsstrijd" tegen de supermacht die in het offensief is? Dit soort vragen werden steeds vaker gesteld door allerlei Maoïstische groeperingen in de wereld. Bij deze critici voegde zich in juni j.l. de Albanese partijleiding. In hun ogen werden de VS in de Drie Werelden Theorie te veel gespaard evenals andere "reactionaire" regeringen, en werd zij als "onmarxistisch" gekwalificeerd. Vooral dit laatste werd veelvuldig in Sovjet publicaties overgenomen. Op deze kritiek werd door Peking met een veelheid van artikelen en uitspraken van vooraanstaande leiders gereageerd welke echter meestal slechts op deelaspecten van de theorie betrekking hadden. Alle elementen in het nu verschenen artikel kwamen dit jaar op een of andere manier in de publiciteit, zij het op onsystematische wijze. Om in dit tekort te voorzien kan het artikel ook beschouwd worden als een poging om al deze elementen op een duidelijke, samenhangende manier te presenteren.

Nog een ander motief kan meegespeeld hebben bij de publicatie, nl. de wens om binnenlandse critici de wind uit de zeilen te nemen. Dit blijkt uit de zinsnede: "In ons land zijn mensen die zich hardnekkig verzetten tegen voorzitter Mao's Theorie van de Drie Werelden". Deze opposanten moeten vooral gezocht worden in aanhangers van de "Bende van Vier", maar geheel overtuigend is dit niet. Immers, indien deze bende werkelijk tot het verleden zou behoren zou het niet de moeite waard moeten zijn om van deze oppositie gewag te maken.

Is het al onduidelijk wie tot deze tegenstanders gerekend moeten worden, nog duisterder is het wat de aard en richting van hun oppositie is. Door de "Bende van Vier" ervan te beschuldigen - en daarmee ook andere en eigenlijk eerder bedoelde critici - niet bereid geweest te zijn om "alle krachten te verenigen die verenigd kunnen worden", wordt vermoedelijk aangegeven dat bepaalde kringen in ideologisch opzicht moeite hebben met het

onderhouden van goede en vriendschappelijke relaties met door hen als "reactionair" gekwalificeerde regimes in de Derde en Tweede Wereld. Ook wordt een beschuldigende vinger uitgestoken naar hen die ertegen waren om "slagen toe te brengen aan de meest gevaarlijke vijand"(de SU). In het artikel wordt aan deze laatste uitspraak niets toegevoegd over waarom de "Bende van Vier" (of andere, nu nog bestaande groepen in China?) nu ineens een minder harde houding t.o.v. de SU zou hebben voorgestaan of zelfs van plan zou zijn geweest om de relaties met Moskou te verbeteren om zo te komen tot een gelijke houding t.o.v. zowel Moskou als de VS.

Zoals gezegd worden in het artikel de supermogendheden fel gecritiseerd, maar benadrukt wordt dat als "we should still put the two superpowers on a par and fail to single out the SU as the more dangerous instigator of world war, we would only be blunting the revolutionary vigilance of the people of the world and blurring the primary target in the struggle against hegemonism". In het artikel wordt voorts geen gewag gemaakt van een samentreffen door de twee supermogendheden - een frequent door de Albanese partij gehanteerd thema. In plaats daarvan wordt de rivaliteit tussen de SU en de VS benadrukt, ook bij de behandeling van de tussen beide landen bereikte accoorden.

In dit verband wordt een citaat gebruikt van Mao uit 1974: "They may reach some agreement, but I wouldn't take it as something solid. It is transitory, and deceptive too. In essence, rivalry is primary".

Ondanks dit algemene oordeel, waarin de rivaliteit tussen de supermogendheden centraal staat, worden in het artikel de SALT-, MBFR-, en CVSE-besprekingen als voorbeelden van "appeasement" aangehaald.

Het artikel gaat ook in op thema's die de laatste tijd bijzonder in de publiciteit zijn geweest.

Zo wordt het concept van een "breed internationaal eenheidsfront" - d.w.z. de eerder hierboven vermelde alliantie tegen de SU - uitgebreid behandeld en moet als een poging gezien worden om de ideologische, socio-economische, politieke en andere verschillen tussen al deze landen ondergeschikt te maken aan het algemene principe van weerstand tegen de oorlogs- en hegemonieplannen van de SU. Opmerkelijk in dit verband is de passage waarin "nationale onafhankelijkheidsoorlogen" ook in de Tweede Wereld (waaronder dus Europa valt) mogelijk en noodzakelijk worden geacht. De argumentatie hiervoor luidt dat als een land van de Tweede(en ook Derde)Wereld door een imperialistische mogendheid met invasie en annexatie bedreigd wordt, de oorlog ter verdediging van de nationale onafhankelijkheid als een rechtvaardige oorlog beschouwd moet worden welke de actieve ondersteuning van het internationale proletariaat van de Derde Wereld landen verdient.

Hoewel in dit verband beide supermogendheden genoemd worden, blijkt de rol van de VS voor de Chinezen in dit schema moeilijk in te passen. Dit kwam b.v. duidelijk tot uiting in een door Teng Hsiao-ping in oktober gedane uitspraak dat mogelijk ook de VS een rol zouden kunnen spelen in het eenheidsfront gericht tegen het "Wereldontspannende oorlogplan" van de SU. In het artikel zelf wordt de Amerikaanse steun voor China tegen Japan gedurende de Tweede Wereldoorlog in een positief daglicht gesteld. Uit deze tegenstrijdige opmerkingen lijkt duidelijk te worden dat de chinese leiding kennelijk moeite heeft de samenwerking met de VS ideologisch onder dak te brengen en te rechtvaardigen.

Voorts wordt in het artikel de bekende chinese stelling van de onvermijdelijkheid van een wereldoorlog enigszins gerelativeerd. De these luidt nu dat, hoewel deze oorlog onvermijdelijk is, zij uitgesteld kan worden door de opbouw van de defensie en de gezamenlijke strijd van de volken tegen hegemonisme.